& Diakonie Parochie

Een uitgave van het LKDB

Jaargang 25
Nummer 4

December 2012

Diaconale studies. *Bijbelse diaconale lijsten. Zorg.*

Bijbelse diaconale lijsten

Waarde-volle zorg in het licht van de presentietheorie

"Aan uw daden kunnen we uw geloof herkennen"

Solidariteit of uitsluiting

Inhoud

Ter inleiding	1
Bijbelse diaconale lijsten	2
Blijf bij me - Waarde-volle zorg in het licht van de presentietheorie	5
Kerk in verbouwing, diaconie in de uitverkoop?	9
“Aan uw daden kunnen we uw geloof herkennen”	12
Werken vanuit het hart	16
Geloof in uitvoering: ‘Iets doen’ met jongeren	18
Solidariteit of uitsluiting	20
Project Fietsmaatjes Warmond	22
Vasten omwille van de a(A)nder	25
Gewoon een feestje	27
Zilveren tijdschrift in 2012	29
Symposium Rijk en Arm in Nederland	30
Caritas boekbespreking	33
Werken van barmhartigheid boekbespreking	37
Agenda en weetjes	39
Cordaid Programma Nederland	40
Colofon	
Meditatief: *Er is zoveel te zien*	

Redactioneel

Het tijdschrift *Diakonie & Parochie* gaat in op ontwikkelingen rond diaconie in parochies, Parochiële Caritas Instellingen en katholieke gemeenschappen. Inhoudelijke reflecties, beleidsmatige vergezichten, oogst van conferenties en werkdagen, concrete voorbeelden, interviews met mensen in de praktijk, recensies van relevante boeken vullen de pagina’s. Het aantal pagina’s per nummer bedraagt 40. Zo is *Diakonie & Parochie* een praktisch katholiek diaconaal tijdschrift. Voor redactionele contacten: crijns@ziggo.nl

Ter inleiding

Hub Crijns

Nu u dit nummer in de hand heeft, is het werk voor de redactie aan de jaargang 2012 voorbij. We hebben de vijfentwintigste jaargang van het tijdschrift *Diakonie & Parochie* afgerond. Hopelijk gaat u houden van het vierde kind van de zilveren jubilaris.

Vorig jaar verscheen de dissertatie van Henk Meeuws *Diaconie. Van grondslagenonderzoek tot een pleidooi voor een diaconale mystagogie* (Narratio 2011). Het boek is inmiddels herdrukt. In dit nummer leest u hoe Henk Meeuws het geheim van diaconie terugvindt in waardevolle zorg. Aan Henk zal het niet liggen dat dit geheim publiek bekend wordt.

Diaconie in beweging. Handboek Diaconie-wetenschap (uitgeverij Kok samen met landelijk bureau DISK) is december 2011 gepresenteerd. Het boek praat u in 461 pagina's bij over het diaconaal-wetenschappelijk onderzoek. In dit nummer neemt Lútzen Miedema u mee in de bijbelse zucht naar diaconale regels: de kernbegrippen barmhartigheid en gerechtigheid vinden we zowel bij de Rabbijnen als bij de evangelisten terug als diaconale lijsten. We herkennen er moeiteloos de Werken van barmhartigheid in.

De herfst bracht nieuwe verkiezingen en grote winst voor zowel VVD als PvdA. Hoe zou nu het nieuwe kabinet er uit gaan zien: gaan we voor liberaal of gaan we voor sociaal-democratisch? Inmiddels is Rutte II wankelend aan de rit begonnen. Nog amper op de weg werd de wagen alweer naar de dealer teruggeroepen. Foutje rond nivelleren op de zorgpremie moest hersteld worden. Nu gaan we nivelleren op vooral de belastingtoeslagen. Waarschijnlijk gaan we nog meer van dit soort terugroepacties meemaken. Het slechte nieuws is dat iedereen de extra bezuinigingen gaat voelen, vooral door hogere eigen bijdragen. Studenten krijgen geen langstudeerboete, maar wel een sociaal leenstelsel. Werklozen krijgen een kortere en een lagere WW. En uitkeringsgerechtigden moeten veel gaan solliciteren. Wie een laag inkomen heeft kan maar beter iemand met een hoog trouwen, dan kan het nog meevallen. De aandacht voor armoede en schulden zal binnen de diaconale activiteiten niet gaan ontbreken. Evenmin de aandacht voor migranten, vreemdelingen en vluchtelingen.

Het najaar geeft extra impulsen aan de anti-armoedebeweging. De werkgroep Arme Kant van Nederland/EVA houdt een jubileumsymposium over Rijk & Arm. Veel plaatselijke kerken organiseren rond 17 oktober activiteiten om zo deze wereld armoededag onder de aandacht te brengen. Het LKDB werkt mee aan het *Armoedesignaal 2012*. De Sociale Alliantie houdt vijf regio-dagen met veel aandacht voor armoede en uitsluiting. Eind november is er in elke regio en bij de omroepen aandacht voor de campagne 'Armoede Hoezo!'. December is voor de kerken de maand van kerstpakkettenacties en armoede acties. In dit nummer kunt u ook al warm draaien voor de Bisschoppelijke Vatenactie 2013.

U blijft de borelingen van de zilveren jaargang van *Diakonie & Parochie* waarderen. We lezen uw positieve berichten graag. Vertel het goede nieuws verder en werf mee aan nieuwe lezers. Dit jaar is de prijs 20 euro (inclusief portokosten) en die blijft in 2013 onveranderd. Het LKDB doet zijn best om bij de actualiteit te blijven. Voor al uw reacties en meningen kunt u terecht bij eindredacteur Hub Crijns. Adres: crijns@ziggo.nl.

Bijbelse diaconale lijsten

Lútzen Miedema is diaconaal onderzoeker

Iedereen die iets in de samenleving organiseert loopt er tegenop dat onze samenleving barst van de regeltjes. De meeste kennen we niet eens. Een ambtenaar van de sociale dienst zei me ooit dat er niemand is die alle regels op haar terrein kent. Laat staan alle uitzonderingen. We kunnen er in de kerk ook wat van. En in de bijbel slaan we de rijtjes geboden en verboden vaak maar over. Soms wordt tegen de bijbelse regels een naar woord gebruikt: wetticisme, of bureaucratie. Gaat het daarom, als we in het vroege jodendom allerlei regels en voorschriften tegenkomen op het gebied van de diaconie?

Hongerigen voeden

Diaconale lijsten

Door de jaren heen hebben de rabbijnen de mensen richtlijnen gegeven omtrent het omgaan met de uiteenlopende noden van mensen. Deze richtlijnen moeten als heel praktisch zijn ervaren. Je wist wat je moest doen en vooral ook waarom. Het meest gaven zulke richtlijnen je een spirituele 'boost'. Ze wezen je de weg van je hart.

De rabbijnen begonnen ongeveer 2.000 jaar geleden hun richtlijnen te verzamelen. Zij schreven ze neer in het Hebreeuws. Hun oudste 'diaconale' richtlijnen vinden we vooral in de bundels die *Talmoed* en *Midrasj* worden genoemd.

Voor de 'gewone mensen' maakten zij niet al te ingewikkelde lijsten van mensen waar je speciaal op kunt letten. Dat moet dus niet van een of andere geestelijke bureaucratie. Het 'moet van je geloof'. Niet als dwang, maar als feest: elkaar bijstaan is een feest. En het is fantastisch dat je wat richtlijnen hebt gekregen om daar een feest van te maken. De rabbijnen geven je dus een lijstje mee. Zelf neem ik altijd een boodschappenlijstje mee naar de winkel. Dat helpt om dingen niet te vergeten en vooral ook tegen de impulsaankopen (natuurlijk trap ik er toch wel eens in).

Lijst van Barmhartigheid

'Diaconale' lijstjes komen we niet alleen tegen in de vroegere joodse liefdadigheid, maar ook in Mattheüs 25: 31-46. Ingewikkeld is die lijst hier niet. Het gaat om mensen met honger, dorst of gebrek aan kleding. Die zaken heb je nodig om te kunnen overleven. Maar mens word je niet alleen met eten, drinken en kleren. Daar kun je niet zonder, maar er is meer voor nodig om mens te kunnen zijn. Menszijn is ook leven in sociale verbanden. Het is biologisch én socio-logisch zeg maar. Misschien dat mensen daarom graag samen eten en drinken en vrolijk zijn?

Welnu, dat lukt moeilijk wanneer je ziek bent en in een hospitaal ligt of thuis. Dan is bezoek een soort 'medicijn'. Niet tegen de ziekte als zodanig, wel tegen je verminderd gevoel van mens zijn. Dat geldt evenzo voor de gevangene. Die moet je niet sociaal opsluiten. Die moet je juist weer laten wennen aan menselijk met elkaar omgaan. Dat zal ze leren… En wie als vreemdeling in je buurt kwam wonen is ook een mens. Niet enkel voor brood, bed en bad. Dus laat je de vreemdeling niet op straat. Je probeert hen mens te laten zijn, dus een sociaal verband aan te bieden, korter of wat langer. En daarbij word je geholpen door de 'diaconale lijsten'.

Zorgvuldig

De rabbinale lijsten hebben net als de christelijke liefdadigheidslijsten niet de bedoeling om ons een keurslijf op te leggen. Het gaat erom dat we wat houvast krijgen in het lastige leven dat je voor keuzes stelt. Wie rondloopt op straat ziet al snel mensen met zorgen en meer. Moet je er wat mee? Wat dan? Hoe dan? Waarom?

Geestelijke rugzak

Wie in God gelooft heeft een soort geestelijke rugzak. Daar zitten allerlei ideeën in over het goede leven. Over wat goed is voor jezelf en anderen. Over wat nodig is ook. Er zit meestal ook een gevoel in dat respect voor elkaar meer voorstelt dan het kille toepassen van regeltjes, die ook nog eens sterk kunnen veranderen. Er zit ook een gevoel van rechtvaardigheid in. En ideeën over het omgaan met elkaar, de bejegening van elkaar. Ieder voelt wel aan dat het kille 'bureaucratische' omgaan met mensen in nood niet kan en niet moet. Maar hoe ga je goed met elkaar om als de een hulp behoeft en jij die een beetje kunt geven?

Dorstigen laven

Voor de 'mensen van de kerk' is dat altijd net zo'n vraag geweest als voor de 'mensen van de synagoge'. Ze hebben er allebei lijsten voor gemaakt. Niet uit regelzucht, maar uit zorgvuldigheid. Vooral uit zorgvuldigheid in de bejegening. De rabbinale lijsten en de lijst uit Mattheüs getuigen van het diepe respect en het gevoel voor rechtvaardigheid waarmee zij de hulpbehoevende benaderen. Dat doen zij omdat de mens in nood voor hen verwijst naar de diepste grond van hun geloof. Deze liefdadigheid staat niet in dienst van de waarlijke gods-*dienst*. Het gaat niet om een bijkomstigheid. Het gaat om een centraal moment van het geloof.

Zorgvuldig omgaan

Er moet daarom zorgvuldig mee worden omgegaan, minstens net zo zorgvuldig als met de voorschriften voor de cultus. Daarom stellen de rabbijnen met zorg en aandacht lijsten op voor de hulpverlening. Zij nemen de mens zoals zij of hij is en zij scheren nooit elke situatie over één kam. Juist hun zorgvuldigheid is kenmerkend voor hun visie op barmhartigheid en gerechtigheid. Het valt onder meer op dat zij de armen zeer gedifferentieerd waarnemen. Armoede is niet de grote gelijkmaker. Hun situatie verschilt sterk van elkaar. Geen arme is gelijk aan de andere. Daar moet je zorgvuldig mee omgaan. Daarom plaatsen de rabbijnen armen nooit onder één noemer. Zij onderkennen minstens zeven situaties en geven 'de' arme daarom 'zeven namen'. Hun boodschap is: kijk zorgvuldig naar elkaar en neem elkaar serieus. Zij noemen (1) de gekwelde, de vernederde; (2) de mens met lege handen; (3) iemand wier/wiens leven in gevaar is; (4) de aan lager wal geraakte; (5) de zwakke die in de versukkeling is geraakt; (6) de onderdrukte; (7) de verarmde, de behoeftige.

Het geheim

Deze manier van kijken van de rabbijnen geeft al een beetje aan hoe serieus zij de mensen nemen die gebrek of nood kennen. Zij scheren hen niet onder één kam. Zij kijken en luisteren goed. Maar hun geheim is toch niet dat zij

dat heel goed doen, of dat hun 'protocollen' het meest uitgewerkt zijn, hun werklijstjes het langst en hun theorieboeken het dikst. We moeten ook liever niet denken dat 'liefdadigheid' alleen bij joden en christenen voorkomt. Lezen we de Jozef-verhalen uit Genesis dan komen we liefdadigheid tegen in Egypte. We zien daarin dat politieke belangen er een rol bij spelen voor de toenmalige farao. Ook de oude Romeinen kenden zo iets. Zij hadden de mening dat je de ander iets moest geven om als het nodig was een beroep op die ander te kunnen doen. Voor wat hoort wat. Op zijn minst een 'dank u wel' of een andere wederdienst. De klassieke Romeinse opvatting komt neer op 'ik geef opdat jij geeft' (Latijn: *do, ut des*). Het doel van het geven is dat je zelf iets krijgt. Het belang van de donor staat voorop. Wie betaalt, bepaalt. En die moet er uiteindelijk iets voor terug krijgen.

Vreemdelingen herbergen

Christendom en jodendom vinden dat de mens in nood recht op hulp heeft. Dit recht is voor hen fundamenteel. Fundamenteel is ook dat de hulp 'gratis' is. Gratis is hier een ander woord voor genade. Daarom denken zij anders over wederkerigheid. Dat is voor hen niet iets voor de gever of de helper. Het iets *tussen* wie geeft en wie krijgt. Iets van hen beiden. Wederkerigheid gaat om de kwaliteit van de verhouding tussen gever en ontvanger. Die moeten niet een soort loket tussen hen in bouwen. Letterlijk niet, maar ook figuurlijk niet door contactarme regels. Er moet sprake zijn van een relatie tussen beiden. Een relatie die er misschien al is, omdat je elkaar kent van kerk of buurt. Of een relatie die ontstaat zodra je elkaar ontmoet. Deze relatie is het geheim. Dit bepaalt heel praktisch hoe je met elkaar omgaat. En het wijst tegelijk op de relatie met God.

Bejegening

De oude rabbijnen geven duidelijke aanwijzingen voor de bejegening van hulpvragers. Donoren en hulpverleners moeten voorkomen dat er afhankelijkheidsstructuren ontstaan voor ontvangers. Ook het boek Ruth lijkt hierop te doelen. Als een arme gaat 'aren lezen' dan is dat geen liefdadigheid, maar 'werk' volgens Ruth 2, 19. Volgens Maimonides hebben de rijken hun vermogen van de armen ontvangen. Zij mogen de arme daarom geen aalmoes geven, wel een renteloze lening. En komt niet alles wat wij geven uit Gods hand (1 Kron. 29, 14)?
Daarom bepalen niet de goede bedoelingen van de donor de hulp. Hulp wordt bepaald door de waardigheid van de ontvanger. Wie hulp ontvangt mag nooit vernederd worden. Het gaat erom dat mensen zichzelf weer kunnen redden (lees bijv. Lev. 25, 35). Moet er iets gegeven worden, dan moet dat persoonlijk, in stilte én met liefde (!) gegeven worden, zeggen de rabbijnen. Dat is geen lievigheid. Het gaat ook niet om opoffering. Want er wordt nogal veel verwacht van de hulpbehoevende zelf: 'til jij de last mee, dan til ik ook, zo niet, dan til ik de last niet alleen', luidt een joods gezegde. Deze bejegening wordt niet verstopt achter regeltjes. Regeltjes verstoppen mensen voor elkaar, voor je het weet. Wederkerigheid opent de ogen en de oren voor elkaar. Zo nemen gever en ontvanger, geholpene en helper elkaar serieus. Zo komen zij naast elkaar te staan. Dat is feestelijk. Misschien dat daarom de oude rabbijnen verbieden om mensen te helpen met een strenge, sombere, wantrouwige blik in de ogen. De bejegening mag met een glimlach. Zo niet met dolle pret.

De serie *Werken van barmhartigheid* in dit artikel en in het volgende is gemaakt door de schilder Frans Franciscus en is te vinden in het kleurkatern van *Diaconie in beweging*. H. Crijns, e.a., (red.), *Diaconie in beweging. Handboek Diaconiewetenschap*, Kok en DISK, Utrecht en 's-Hertogenbosch, ISBN 9.789043.504539, 464 pag. € 34,90 (incl. portokosten); te bestellen bij info@disk-arbeidspastoraat.nl.

Blijf bij me

Waarde-volle zorg in het perspectief van de presentietheorie

***Henk Meeuws* is diaconaal onderzoeker**

Met een zekere maar toch ook beperkte deskundigheid leg ik enkele gedachten voor over waarde-volle zorg in het perspectief van de Presentietheorie.

Wat is 'zorg'?

Zorg is inzet voor mensen, die op een of andere manier niet zelf in staat zijn een redelijk goed leven te leiden zonder hulp of bijstand van anderen. Zulke mensen zijn zorgbehoeftig: zij hebben nood aan zorg, ze hebben zorgverleners nodig.
Wat doe je nu als je zorg verleent? Je *verricht* zorg
We zeggen niet dat je zorg *maakt*. Je kunt je wel zorg *over* iemand of iets maken, maar *voor* iemand zorgen wordt niet 'zorg maken' genoemd. Toch wordt in zorgmanagement in deze termen gesproken. Het gaat dan over het 'product' van een zorginstelling, en dat huisartsen 'productie draaien'. Nu kunnen mensen van alles maken: auto's of stoelen, huizen, een taart, enz. - dat zijn maakbare dingen, producten van doelgericht handelen. Maar we kunnen niet zeggen: "Ik zorg een taart". Die uitdrukking bestaat niet in onze taal, dat is onzinnig taalgebruik. Even onzinnig is het over zorg als een 'product' te spreken. Zorg is niet maakbaar, het woord 'zorgbaar' bestaat niet. Wat is 'zorg' dan wel?
Zorg komt tot stand in een relatie tussen mensen: zorg is *relationeel*. In zorgen gaat het om *betrokkenheid* van mensen op elkaar, meer precies gezegd: het gaat in zorgen om een *positieve* betrokkenheid. Van mensen die welbewust de ander kwaad willen doen kan niet zinvol gezegd worden dat zij zorg verlenen. Zorgen begrijpen we alleen als wordt uitgegaan van een positieve gerichtheid van de zorgdrager op het *goede* voor de zorgontvanger. Zo'n zorgverlener is het wat waard dat het goede van de ander gediend wordt, die verleent waarde-volle zorg.

De naakten kleden

Wat is nu eigenlijk 'het goede' voor de zorgontvanger? Wanneer kun je, met het goede van de ander voor ogen, zeggen: dit is goede zorg?

Wanneer is zorg 'goede' zorg?

Als een bakker een taart bakt, mag je verwachten dat hij een goed product levert. Aan de kwaliteit van de taart kun je als consument beoordelen of de bakker een goede bakker is. Maar hij bepaalt zélf wat voor taart hij wil maken, en welke ingrediënten hij daarvoor wil gebruiken. Hoewel gezegd wordt dat over smaak niet valt te twisten, blijkt het wel degelijk zo te zijn dat we het verschil tussen een massaproduct uit de fabriek en de taart van een meesterbakker min of meer 'objectief' kunnen vaststellen. Zo kunnen we bepalen of een taartenbakker een 'goed' product aflevert. Toch kun je ook niet zeggen: 'de klant is koning', díe beslist. De taart die het meest over de toonbank gaat is immers niet per sé de beste taart.
Wanneer lever ik nu als zorgverlener 'goede' zorg? Als ik betrokken ben op wat goed is voor de zorgontvanger geef ik goede zorg. Ik kan niet vooraf vanuit mijn deskundigheid of zo, voor die ander uitmaken wat goed is.

Evenmin kan de zorgontvanger alleen bepalen wat goed voor hem of haar is; dat hangt niet volkomen van zijn of haar oordeel af. Want dat oordeel kan onheus of onjuist zijn. Niet alles waarvan de zorgontvanger meent dat het in zijn/haar belang is, is ook echt het goede dat nodig is. Voor zorgontvangers geldt wat voor alle mensen geldt: wat zij denken nodig te hebben is niet identiek met wat zij in de grond, als mens, werkelijk nodig hebben. Daarom kunnen we niet zeggen dat zorg 'goed' is als we afgaan op wat de zorgontvanger wenst.
Als goede zorg dus niet zomaar een kwestie van individuele wensbepaling of wensbevrediging is, hoe kunnen we dan bepalen wanneer we 'goede' zorg verlenen? In veel studies wordt hierover gezegd dat zorg op het behartigen van de *menselijke waardigheid* gericht dient te zijn. Wat houdt het dienen van die menselijke waardigheid in? In concrete gevallen moet je dat telkens weer zien uit te vinden. In het algemeen zou je kunnen zeggen dat de menselijke waardigheid gediend wordt als de ander erkend wordt in zijn/haar verlangen om als mens erkend te worden. Daaronder verstaan we met o.a. de filosoof Vorstenbosch: de ander in zijn/haar autonomie en vrijheid erkennen. Want dat zijn elementair menselijke 'waarden' die niet zomaar subjectief – door de zorgverlener en/of de zorgontvanger – bepaald kunnen worden. Goede zorg is dus: zorg die deze waarden dient. Dat is waarde-volle zorg.

Zieken bezoeken

Goede zorg is: de menselijke waardigheid dienen

De menselijke waardigheid wordt in de zorgverlening gediend wanneer recht gedaan wordt aan de menselijke autonomie en vrijheid. Kritisch punt is, dat mensen die kampen met psychiatrische problemen lijden aan een (groot en vaak blijvend, structureel) onvermogen om aan hun leven in autonomie en vrijheid gestalte te geven. Wat houdt dat dan in voor de zorgverlening? Moet zij dan concluderen, dat zij in dit geval de pijp aan Maarten moet geven, omdat er toch niets aan te doen is?
Op dit punt nu meldt zich de presentietheorie in de discussie. Zij merkt op, dat 'menselijke waardigheid' onterecht vereenzelvigd wordt met 'autonomie en vrijheid'. Wat mensen in de allerdiepste nood verlangen is dit: als mens erkend te worden. Dit verlangen uiten zij, in woorden of stilzwijgend, in lichaamstaal: 'Blijf bij me, laat me niet alleen'. Aan dat verlangen gehoor geven kunnen hun medemensen in beginsel allemaal, hoe moeilijk dat ook is. Ze kunnen dat omdat ze verlangen bemind te worden en ook zelf kunnen liefhebben. Daarom spreekt de presentietheorie niet zozeer over 'menselijke waardigheid' in termen van autonomie en vrijheid (dat doet ze ook), maar veeleer in termen van de *beminnenswaardigheid* van iedere mens. Voor de presentiebeoefenaar is dít de hoogste en diepste 'waarde' van zorg verlenen: bij iemand blijven en niet in de steek laten. Dan wordt de ander erkend en gediend in zijn / haar diepste menselijke waardigheid: als beminnenswaardig. De ander zo bejegenen maakt dat zorg ten diepste 'waarde-volle zorg' is.

Waarde-volle zorg is: bij de ander blijven en niet in de steek laten

Hiermee komen we bij een volgend punt: hoe blijf je bij de ander in diepste nood? Zorg wordt veelal exclusief verstaan als iets effectiefs *doen*. Zo verstaan lijkt er aan zorg een einde te moeten komen wanneer er niets meer 'gedaan' kan worden. De presentietheorie erkent, dat er in de zorgverlening veel gedaan moet worden, zoveel als maar kan. Maar zij laat het daar niet bij. Zij zegt met nadruk: goede zorg is ook mogelijk en moet zelfs verleend worden door dingen te *laten*. Zorg is relationeel zagen we. In zorg gaat het om een betrekking tussen mensen: om positieve betrokkenheid op het goede voor de ander. In goede zorg zoekt de zorgverlener deze betrekking, biedt hij/zij een relatie aan. Als deze gift van de relatie niet aanvaard wordt, bv. omdat de ander die afwijst of er misbruik van maakt of niet ontvangst kan nemen (in het extreme geval: de ander is 'niet meer van deze wereld') – wat dan? Zijn onze mogelijkheden dan uitgeput?
De presentietheorie zegt: ook of misschien juist dan kunnen en moeten we bij de ander blijven en die niet in de steek laten. Wat we dan 'doen' is eigenlijk vooral 'laten': we trekken onze handen niet van die ander af, en geven door onze blijvende aandacht en bekommernis uitdrukking aan zijn of haar onaantastbare beminnenswaardigheid. Daarom spreekt de presentietheorie over de 'waarde' van wat zij de *uitdrukkingshandeling* noemt. Goede zorg is die zorg die aan en over de ander tot uitdrukking brengt: jij bent beminnenswaardig, hoe onmogelijk en onwaarschijnlijk dat jou en mij en alle anderen ook moge lijken. Zó zorg verlenen is waarlijk 'waarde-volle zorg' geven: het noodgedwongen afzien van 'doen' en overgave en toewijding aan wat in de presentietheorie 'de genadelijke gave van een overvloed aan liefde' wordt genoemd.

Gevangenen bezoeken

Waarde-volle zorg: enkele concrete voorbeelden

En hoe ziet die zorg er dan concreet uit? Ik vertel u enkele uit het leven gegrepen verhalen, waarin aspecten te herkennen zijn van wat ik u voorlegde.

Het hopeloze geval

De bekende Duitse psychoanalyticus Petersen vertelt naar aanleiding van een succesvolle behandeling van een 'hopeloos' geval het volgende. Zowel de behandelaar als de patiënte merkten op dat het succes niet het resultaat was van hun contact, niet door henzelf 'gemaakt' was; zij schiepen er slechts de condities voor. Het was niet de zorgverlener die de verandering ten goede tot stand bracht, noch bewerkte de zorgontvangster die door haar activiteit. Het was veeleer dankzij de gespreksruimte die zij beiden vrij maakten, de ruimte tussen hen in, dat er zich een heilzaam proces kon ontwikkelen en zij aanvaardden dit als een onverwacht en onverdiend geschenk.

Mijn ruimte

Vele jaren geleden maakte de zogeheten 'antipsychiatrie' naam. Een befaamde vertegenwoordiger ervan is Jan Foudraine. In een van zijn boeken vertelt hij het volgende verhaal. Een schizofrene jongeman, ontoegankelijk voor enig contact, zit volkomen verstard op de grond, midden tussen zijn uitwerpselen. Nooit reageert hij op de aanwezigheid van de psychiater die almaar blijft komen, en bij hem blijft. Op een gegeven dag gebeurt er iets volkomen onverwachts: de jongeman neemt een drol en tekent een halve cirkel tussen hemzelf en de psychiater. Foudraine: toen was er ineens communicatie, al verliep die niet in optimale vorm. De jongeman geeft aan: hier ben ik, dit is mijn ruimte, dit ben ik; jij hebt dat te erkennen. Zonder de volhardende aandachtige aanwezigheid van de psychiater was dit waarschijnlijk niet gebeurd, en die was er verheugd over. In mijn woorden: de psychiater is bij die jongeman in diepste nood gebleven en heeft hem niet in de steek gelaten.

Vastgebonden aan de muur

In januari 2012 ontstond grote verontwaardiging over 'het geval Brandon'. Een geestelijk gehandicapte jongen van 18 jaar, zat al drie jaar lang met een tuigje vastgebonden aan de muur van zijn kamer op de instelling 's Heeren Loo. Een van de verpleegkundigen kon dit niet langer aanzien en bracht de

toestand in de publiciteit: dit was mensonwaardig. Brandon zelf zei volgens berichten, dat deze onmenselijke maatregel wel nodig en dus goed was, omdat hij zichzelf vaak niet in de hand had. Daar kon niemand wat aan doen en dus was volgens hem deze gang van zaken dus wel 'goed'. Op de radio vertelde een psychiater (niet van de instelling) dat dit niet nodig was geweest. Er was immers iemand (een familielid meen ik), die goed contact met Brandon had, bij wie hij redelijk rustig kon blijven. Als men die in de zorg voor Brandon was blijven betrekken, had het niet zover hoeven komen. Later kwam het nieuws, dat Brandon bij een andere instelling terecht kon in een groepswoning samen met drie andere bewoners en twee begeleiders, vrijwel zonder vrijheidsbeperkingen: zijn autonomie en vrijheid waren er zeker mee gediend. Maar, hoe dan ook: hier wordt geprobeerd simpelweg bij iemand te blijven en niet in de steek laten. Aldus wordt Brandon als mens erkend. Niet alleen zijn autonomie en vrijheid daarmee gediend. Het is mijns inziens ook een grondige oefening in het erkennen van zijn beminnenswaardigheid.

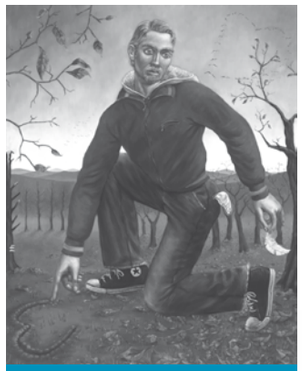

Doden begraven

Wandelen en praten

In een zorginstelling in Limburg bekommert de psychiater Detleff Petri zich om een vrouw die lijdt onder zware psychische aandoeningen. De 'normale' behandelmethoden bieden niet veel soelaas. Detleff Petri gooit de handdoek niet in de ring. Hij zoekt en legt voortdurend contact met haar, gewoon, alledaags, menselijk. Hij gaat met haar wandelen naar haar geboortehuis en laat haar vertellen. Als ze dat samen doen, fleurt de vrouw op, wordt ze 'normaal': een mens die als mens gezien en erkend wordt, die ervaart dat ze hoe dan ook beminnenswaardig is. Ze ervaart liefde. Waarde-volle zorg is liefde-volle zorg. En zowel zijzelf als de psychiater genieten ervan: dit doet beiden deugd.

"Ik versta onder liefde: die duizenden nuances van vriendelijkheid en vriendschap, van hartstocht en hoofsheid, van tact en geduld, van bedachtzame eerbied en mededogen, van lange trouw en spontaniteit, waarmee mensen elkaar bejegenen. Ik versta onder liefde ook: de denkkracht en de intuïtiekracht, de wijsheid en de wetenschap, en alle fantasie en volharding en optimisme waarmee de aarde wordt opgebouwd, steeds opnieuw, tegen alle afbraak in. Alles wat ten goede is, alles wat zingt en in vervoering brengt, en alles wat bijdraagt tot iets meer recht en vrede voor zoveel mogelijk mensen, noem ik liefde. Er is in onze samenleving behoefte aan plaatsen waar die 'liefde' wordt geleerd en aangemoedigd. Zonder liefde valt een samenleving uit elkaar en raken mensen ontheemd".

Huub Oosterhuis

Kerk in verbouwing, diaconie in de uitverkoop?

***Hub Crijns* is directeur van landelijk bureau DISK**

Reorganisatie van kerken is aan de orde van de dag. Vooral teruglopend ledenaantal en daarmee ook van de financiën zijn daarvoor belangrijke oorzaken. Daarnaast zien we, mede onder invloed van die zelfde ontwikkelingen, initiatieven tot vernieuwing en kerkstichting. Welke plaats heeft diaconaat of diaconie daarin, zowel in de praktijk als in theorieën van kerk-, gemeente- en parochie-opbouw?

Kerkopbouw en diaconie: living apart together

Over deze vragen hebben de oecumenische Diaconale Studiekring, het Landelijk Katholiek Diaconaal Beraad (LKDB) en Landelijk bureau DISK op 14 september een verkennende studieconferentie gehouden. In de koppeling van deze twee vakterreinen is nog weinig in kaart gebracht. Er zijn op 14 september drie praktijk studies aan bod gekomen, waar theorieën van kerk, gemeente- en parochieopbouw een rol spelen en die vervolgens zijn becommentarieerd vanuit het diaconaat. De ruim 30 deelnemers hebben enthousiast meegedaan aan de discussie. De oogst van de studiedag zal door de deelnemers bewerkt worden tot een themakern voor het theologisch tijdschrift *Handelingen*, te verschijnen in 2013.

In debat met het panel inleiders, v.l.n.r.: Jan Maasen, René Erwich, Henk Meeuws, Herman Noordegraaf, Herman van Well [Foto: Hub Crijns]

De International Christian Fellowship (ICF) in Rotterdam

Herman van Well werkt thans aan een proefschrift over diaconale presentie in de Rotterdamse Tarwewijk en hij beschrijft de International Christian Fellowship (ICF) in Rotterdam. De co-referent is Sake Stoppels, universitair docent Praktische Theologie aan de Vrije universiteit te Amsterdam. Deze kerk in de Tarwewijk in Rotterdam maakt deel uit van het verband van de Christelijke Gereformeerde Kerken en is de multiculturele voortzetting van de wegkwijnende (minder dan dertig leden tellende) kerk van Rotterdam Charlois. De ICF heeft veel mensen met een gering inkomen en is via het sociaal project House of Hope present in diverse wijken van Rotterdam-Zuid.
Voortrekkers en voorgangers in de eerste jaren zijn Theo Visser en Bram Dingemanse. Theo verbaast zich erover dat er zoveel openheid onder allochtonen is voor het evangelie. Velen komen tot geloof. Zijn vraag is: wat doe ik met die mensen? Vanuit zijn werk is het antwoord: meenemen naar een Nederlandse kerk. Daar beginnen de problemen. Tot zijn ontsteltenis merkt hij, dat het buitengewoon moeilijk is om mensen uit een andere cultuur een plek te laten krijgen in de Nederlandse kerken.
Het zit niet, of in elk geval onvoldoende, in de structuur van de Nederlandse kerken ingebakken om oog te hebben voor mensen uit andere culturen en te werken aan een relatie met hen. Als er tweeëneenhalf miljoen allochtonen zijn en 800.000 christen–migranten en slechts 2.000 vinden er een plek in een Nederlandse kerk, dan gaat er iets niet goed. Zo groeit bij Theo de vraag: is dit niet een taak voor nieuwe kerken, die vanaf de basis mensen uit andere culturen een plek geven, dus multi-etnisch zijn? De ICF is de eerste gemeente die vanuit die visie is gesticht.

De visie over kerk-zijn en kerkopbouw is ontleend aan Amerikaanse, Duitse (Schwarz) en Nederlandse (Hendriks) theologen. Vooral Jan Hendriks beschrijft zijn visie op gemeente-zijn met drie kernfuncties: mystiek, *koinonia* en *diakonia*, die samen de dimensies boven, binnen en buiten omvatten. De ICF wil een liefdevolle gemeenschap vormen van mensen vanuit de hele wereld met het doel hen uit te zenden als toegewijde volgelingen van Jezus Christus. Als mensen terugkeren naar hun vaderland kunnen ze daar anderen met het evangelie bereiken. Vijf punten zijn van belang:

1. God eren (heb God lief boven alles).
2. Liefhebben (de naaste liefhebben als jezelf).
3. Evangeliseren (anderen tot discipel maken).
4. Groeien (door discipelschap groeien in geloof).
5. Dienen (gaven gebruiken voor God en anderen).

De penningmeester merkt in zijn jaarverslag over 2011 op dat de bijdrage van de eigen gemeenteleden gemiddeld aan de lage kant is, onder meer doordat relatief veel gemeenteleden op of onder het bijstandsniveau leven. De gemeente kent veel mensen met een gering inkomen, dat heeft tot gevolg dat er vrij veel financiële problemen bij de leden zijn. De diakenen hebben een belangrijke taak in het lenigen hiervan.

Leiderschap in het ICF

Van 2006 tot 2008 is Jan Kievit pastor geweest in de ICF gemeente. Deze praktijkervaring leidde bij hem tot het inzicht dat de theorie van kerkopbouw geen plek heeft voor de multiculturele diversiteit van een gemeente. Interessant ook is om te signaleren dat het recente Handboek Diaconiewetenschap *Diaconie in beweging* geen bijdrage heeft over leiderschapstheorie. Jan Kievid en Sake Stoppels hebben de studie van Geert Hofstede en Gerd-Jan Hofstede *Cultures and organizations. Software of the mind* (2005) genomen om het leiderschap te kunnen bespreken. Volgens het duo Hofstede zijn vijf dimensies van culturele diversiteit te onderscheiden:

- beleving van machtsongelijkheid;
- dimensie van individueel en collectief;
- dimensie van masculien (gezag) en feminien (relationeel);
- dimensie van omgaan met onzekerheid (strak plannen of lasser faire);
- korte versus lange termijn denken.

Op alle vijf de dimensies denken en doen Nederlanders bijvoorbeeld anders dan mensen elders uit de wereld. Nederlanders hechten aan onderlinge machtsgelijkheid, denken en doen sterk individueel, erkennen een feminien meer democratisch gezag, dammen onzekerheid in door planning en regulering, en zijn zich in het nu bewust van verleden en toekomst. In andere landen en culturen elders op de wereld ligt het accent juist op machtsongelijkheid, collectiviteit, masculien gezag, losjes organiseren en in het hier en nu leven. Die ervaringen spelen in een multiculturele gemeente een grote rol. Een puur Nederlands leiderschapspatroon zal bijvoorbeeld veel vragen en botsingen oproepen, omdat het uitgaat van andere veronderstellingen en visies op mens en samenleving. Het is heel belangrijk de multiculturele dimensies te erkennen en daar mee om weten te gaan om in zo'n internationale gemeente als leider erkenning te vinden.

Het aartsbisdom Utrecht

Henk Meeuws, diaconaal onderzoeker, en Jan Maasen, stafmedewerker dienen van het bisdom Rotterdam, presenteren tijdens de werkdag op 14 september de visies op kerkopbouw en diaconie, zoals het aartsbisdom Utrecht die ontwikkeld heeft.
Henk Meeuws laat op grond van documentatie vanuit het aartsbisdom zelf zien dat in het veranderingsproces tussen 2000 en 2008 de visie op kerkopbouw bepaald wordt door de elementen vernieuwend, missionair, gemeenschapsvormend en diaconaal. In de uitvoering van het grootschalige veranderings- en fusieproces komen de drie elementen aan bod. Kritisch wordt opgemerkt dat de profielen van pastores verkokering opleveren en dat het diaconale profiel achterstand kent. In het beleid van bisschop Eijk na 2008 krijgt de ambtstheologische verankering van de kerk een grotere plaats en wordt de plek die diaconie in het beleid inneemt gewijzigd naar een status aparte, toebedeeld aan de wereld van de diocesane en parochiële caritas instellingen.
Jan Maasen geeft ons een inkijk in de wereld van de kerkopbouw en vooral de Nederlandse tak van sport daarin. In het tweede deel van zijn betoog neemt hij ons mee naar enkele onderzoeken, die in het aartsbisdom hun oorsprong hebben. Zoals de promotie van Menco van Koningsveld uit 2005. Jan Maasen maakt op grond van zijn uitgebreide studie de volgende conclusie. Het aartsbisdom Utrecht laat een verandering zien van de klassieke parochie (één pastoor, één gebouw, één gemeenschap) naar de parochie nieuwe stijl met een pastoraal team, meerdere gebouwen en meerdere gemeenschappen. Die schaalvergroting biedt ruimte voor de ontplooiing van nieuwe diaconale activiteiten. Tegelijk zien we met de aanwijzing van eucharistische centra en de bepaling, dat pastorale centra slechts tijdelijk voor liturgische activiteiten gebruikt mogen worden, een tendens terug naar de klassieke parochie, maar dan voor een groter territorium.

Kerkopbouw en diaconie in de Baptistenkerken

Drs. René Erwich is lector geestelijk leiderschap aan de Christelijke Hogeschool Ede en universitair hoofddocent praktische Theologie aan de Evangelische Theologische Faculteit te Leuven. Hij presenteerde de resultaten van een kort onderzoek onder de gemeenten van de Unie van Baptisten, waarbij hij nadrukkelijk aangaf dat de antwoorden op zijn vragenlijst onder predikanten nog binnenkwamen.
In de Baptisten kerken heeft de gemeenteopbouw theorie van de Duitser Christian Schwarz grote invloed. Schwarz onderzoekt in duizenden kerken van allerlei gezindten wereldwijd de aspecten die verantwoordelijk zijn voor vitaliteit, groei en creativiteit. Hij formuleert acht kwaliteitskenmerken die de basis vormen voor een gezonde en groeiende gemeente:

1. toerustend leiderschap;
2. gavengerichte taakvervulling;
3. hartstochtelijk geloofsleven;
4. doelmatige structuren;
5. inspirerende samenkomsten;
6. groeizame gemeentekringen;
7. behoeftengerichte evangelisatie;
8. liefdevolle relaties.

Herman van Well presenteerde de casus uit Rotterdam [Foto: Hub Crijns]

De benadering van Christian Schwarz wordt bijvoorbeeld uitgelegd in het boekje *Het ABC van de natuurlijke gemeenteontwikkeling*. Onder andere in de gemeente van Stadskanaal in Groningen en die van Emmen wordt nu met dit model actief gewerkt. In deze acht aspecten ontbreekt de praktijk van het diaconaal handelen. Een negende kwaliteit als diaconale presentie zou niet misstaan binnen deze theorie.

Een onderzoek onder baptistenpredikanten

Voor deze studiedag en de beoogde publicatie heeft René Erwich een korte vragenlijst opgesteld en deze rondgestuurd onder 45 predikanten van Baptisten gemeenten. Hij geeft op 14 september een voorlopige indruk op grond van acht respondenten.
Volgens de antwoorden op wie de diaconie van de gemeente zich richt zeggen drie respondenten op de eigen gemeenteleden en vijf ook extern gericht. De eigen persoonlijke praktijk omschrijven alle acht respondenten als pastoraal handelen met een oog voor de hulp, die mensen nodig kunnen hebben. Volgens de respondenten is theologische integratie van diaconie wezenlijk, maar in de praktijk is het matig ontwikkeld. Daarom wordt er graag gebruik gemaakt van al ontwikkelde werkmaterialen, zoals van de Micha campagne. In de praktijk van het diaconale handelen is er een concentratie op het geven van hulp aan individuele mensen. Verder doen gemeenten mee aan voedselbank, SchuldHulpMaatje en diaconale platforms. Alle acht respondenten geven aan dat het werk van de eigen gemeenten nauwelijks of geen raaklijnen heeft met de burgerlijke gemeente.

Het Werkverband Kerkelijk Opbouwwerk is te volgen op: http://www.wvko.nl/
Voor diaconale studies bezoekt u www.rkdiaconie.nl

“Aan uw daden kunnen we uw geloof herkennen”

Interview met Harry Scharrenborg en Ina van de Bunt-Koster

Een gesprek van Hub Crijns met twee diaconale missionarissen in het aartsbisdom Utrecht.

Van volkskerk naar een kleinere organisatie

Vanaf 2000 is de leiding van het aartsbisdom Utrecht actief in het ombouwen van het bisdom richting een missionaire, vitale, en kleinere kerk. De nieuwe aartsbisschop Eijk versnelt vanaf 2008 de laatste fase. De diocesane en dekenale dienstverlening worden afgebouwd, de parochies fuseren tot 50 eucharistische centra en erbij horende kleinere geloofsgemeenschappen. Harry Scharrenborg: “De diaconale werkers uit de dekenale centra worden samen met de Missiesecretaris ondergebracht bij de Diocesane Kerkelijke Caritas Instelling en zo ontstaat een nieuwe structuur voor de diaconale ondersteuning. De Parochiële Caritas Instellingen beschikken over een eigen geldstroom ten dienste van het diaconale werk en maken deze ontwikkeling mogelijk. Een belangrijke taak van de diaconale werkers wordt om mee te helpen met het fuseren van de honderden PCI’s naar 50 nieuwe PCI’s. Dit opbouwwerk geeft naast organisatorische toestanden kansen voor inhoudelijke vernieuwing. Er ontstaat een vitalisering binnen de Caritasgelederen. De grotere PCI’s kennen een kleiner bestuur, een groter vermogen, meer omringende werkgroepen en dat geeft kansen om diaconaal actiever te worden.” Ina van de Bunt vervolgt: “Tegelijk is ook waar dat er inhoudelijk een verandering gaande is: van diaconie naar caritas en visa versa . Caritas is ook diaconie, maar het begrip diaconie zoals dat gebruikt wordt de laatste jaren in katholieke kringen is breder. Diaconie omvat ook kerk en samenlevingswerk, Missie, ontwikkelingssamenwerking en vrede, de wereld dichtbij en de wereld veraf. Vergelijk de verwoording hiervan in de beleidsnota voor diaconie *In Gods Naam doen* uit 2005. Caritas richt zich vooral op de nood dichtbij, zowel wat materiële noodleniging betreft als geestelijke nood. Daarom is bijvoorbeeld zo’n maatjesproject als SchuldHulpMaatje een geschikte activiteit voor Parochiële Caritas Instellingen, zoals ook meedoen aan een voedselbank, een maaltijdproject of een ruilwinkel. Of het participeren aan een inloophuis, ontmoetingskamer, bezoekwerk voor zieken, vreemdelingen en migranten. Caritas is op een praktische manier de nood van mensen in de eigen samenleving oplossen of mee helpen oplossen. Diaconie is breder, is gericht op eigen geloofsgemeenschap, omvat ook de wereld veraf, wil praktische nood oplossen, maar ook structurele oorzaken aanpakken. Binnen diaconie valt ook het werk van de MOV vrijwilligers. Dat is zowel bewustmakend, als activerend, als mikkend op verandering van onrechtvaardige structuren.”

Caritas en diaconie als aanvullende taken

Harry Scharrenborg heeft in verschillende functies die ontwikkelingen meegemaakt. “Binnen de geschiedenis van de parochies in het aartsbisdom is aan te wijzen hoe het werk van Kerk en Samenleving en diaconie ontstaan is als reactie op enerzijds het wegvallen van de katholieke zuil en anderzijds het Caritas werk. Dat laatste hield zich vooral bezig met het beheren van het caritas vermogen en het verlenen van individuele hulp. Die caritas hulp werd meestal in stilte verleend. Caritasbestuurders zijn niet zo van het vertalen van hun hulp in publiek verzet of politieke lobby. Velen beschouwen het bekend maken van de verleende hulp ook als schending van de privacy. Terwijl ze heel wat hulp verleend hebben en in gaten gesprongen zijn, die anderen lieten vallen.”

Ina van de Bunt: “Caritas en diaconie zijn twee werksoorten geworden in het aartsbisdom Utrecht, die elkaar aanvullen en bevruchten. Het zijn thans geen gescheiden circuits meer, het streven is om samen op te trekken als motor voor het diaconale werk. Zo weet inmiddels de parochie wat de PCI doet en andersom weet de PCI wat er in de parochie gebeurt. De bezoekgroep bijvoorbeeld kan vragen en signalen doorgeven aan de PCI en andersom kan de PCI de andere werkgroepen in de parochie vragen mee te doen met de caritas. Caritas is een praktijk van het helpen bij materiële nood van mensen. Het is nu spannend om in het caritaswerk de eerder ontwikkelde bevoogdende stijl en de hang naar stilte om te bouwen. Daarbij kunnen we aansluiten aan de lijn die al sinds 2000 in de PCI besturen is ingezet: meer betrokken bij de samenleving zijn en actiever denken en doen. In die jaren hebben veel PCI bestuurders ervaring opgedaan in de opvang van asielzoekers. Zo is er meer openheid gegroeid.”

Ina van de Bunt-Koster

De Achterhoek Liemers is de geboortestreek van Ina van de Bunt-Koster (51), ze is geboren in Wehl. Ze volgt de Mulo in Doetinchem en de Kweekschool op Insula Dei in Arnhem. Ze zet haar studies voort aan de Universiteit voor Theologie en Pastoraat in Heerlen, waar ze praktische theologie doet. Haar stage brengt haar voor twee jaar naar de studentenparochie in Maastricht. In die tijd bloeit haar liefde op voor en met Gert van de Bunt en in 1975 zijn ze getrouwd. Het paar verhuist in 1980 naar Hengelo en vervolgens naar Borne. Gert heeft een baan gevonden bij de Redemptoristen in Zenderen. In 1980 en 1985 volgen twee kinderen. Ina behaalt haar doctoraal in 1984 op de scriptie: *Jongeren: het zal ze een zorg zijn*. Na het afstuderen wordt ze door deken Ties van ’t Erve aangetrokken voor jongerenwerk in de stad Enschede. De opdracht luidt om present te zijn onder randgroepjongeren en hun verhaal te bemiddelen naar parochies. In september 1993 wordt ze diocesaan beleidsfunctionaris voor jongeren in het Diocesaan Pastoraal Centrum in Zeist. In Twente is ze betrokken geraakt bij het bedrijfspastoraat aldaar en in de jaren negentig treedt ze toe tot het diocesaan bestuur arbeidspastoraat. In 1999 volgt de oversteek naar het Diocesaan Missiesecretariaat en diaconie voor de Diocesane Pastorale Dienstverlening. Vanaf 2000 wordt het werk gekenmerkt door het veranderings- en fusieproces binnen de parochies in het kader van het beleidsplan missionair op weg gaan. In oktober 2008 gaan de diaconale werkers in het bisdom naar de Diocesane Kerkelijke Caritas Instelling en behoudt Ina haar dubbelfunctie als Missiesecretaris en diaconaal werker. Na 2008 is het team diaconale werkers actief in het fusieproces van de Parochiële Caritas Instellingen en het ondersteunen van de parochies in hun diaconale taak. Ina van de Bunt is nu halftime missiesecretaris en 0,3 verantwoordelijk voor diaconaal werk. Binnen het team vervult ze vooral ondersteunende en communicatieve taken.

Harry Scharrenborg en Ina van de Bunt

Harry Scharrenborg geeft aan dat de fusie van de oude PCI's naar grotere PCI kansen voor vitalisering geeft. "De verschillende geldpotjes zijn nu bij elkaar gebracht op één plek, die transparant en open wordt bestuurd. De oude besturen zijn nu werkgroepen met elk een eigen budget. Ze kunnen mensen helpen, mee doen aan initiatieven in de eigen plaatsen en zelf eigen projecten opzetten. Omdat er een eigen bedrag aanwezig is kan er aan medefinanciering gedacht worden bij fondsen of gemeentelijke geldstromen. Ook kan er actief geld geworven worden via collecten en activiteiten. De grotere groep mensen geeft grotere mogelijkheden."

"Caritas en diaconie zijn twee werksoorten geworden in het aartsbisdom Utrecht, die elkaar aanvullen en bevruchten"

"Er is veel veranderd in de parochie en de PCI van het aartsbisdom de laatste jaren", aldus Ina van de Bunt-Koster. "Onderling wordt er meer nagedacht over taken en communicatie daarover. De diaconie en caritas houden de parochie een spiegel voor dat diaconie geld kost en dat er dus een budget moet zijn voor diaconaal beleid. En de parochie houdt de diaconie en caritas voor dat er inhoud moet zijn bij dat doen en praktisch helpen." Harry Scharrenborg vertelt dat "er sinds 2012 door aartsbisschop Eijk een beleid is uitgezet dat er in elk eucharistisch centrum meer zichtbare diaconie moet zijn. Een gemeenschap die alleen viert en niet dient is geen gemeenschap." De bisschop gaat mee op diaconale excursies om zo ook gevoel te krijgen voor wat er diaconaal speelt. Tegelijk is zijn meedoen bij die bezoeken een duidelijk signaal dat de leiding van het bisdom diaconie belangrijk vindt."

Harry Scharrenborg

Haaksbergen is de geboorteplek van Harry Scharrenborg (55). Hij volgt de middelbare school bij de paters Maristen in Hulst (Mulo) en Uithoorn (Mavo). Hij gaat naar de Havo op het internaat de Westerhelling in Nijmegen. De wens priester te worden voert hem in 1974 tot de start van de theologiestudies in Nijmegen. Het wordt theologie van het Maatschappelijk handelen bij Arend van Leeuwen. Hij besteedt zijn stage in de Werenfridusparochie in Elst aan jongerenpastoraat en studeert in 1981 af. Zijn scriptie heet *De katholieke arbeidersbeweging: van harmoniemodel naar exodusmodel*. De theorie achter deze scriptie komt hij in zijn verdere leven nog vaak tegen. In 1977 komt de liefde van zijn leven op zijn pad en hij trouwt in 1979. In 1984 komt dochterlief ter wereld. Harry wordt in 1981 stafmedewerker bij het Diocesaan Instituut Jeugd en Jongeren in het bisdom Breda voor jongerenpastoraat en maakt daar nog net Hub Crijns mee bij de ontwikkeling van het pastoraal vormingsmodel *Op Blote Voeten*. In 1987 wordt hij bij de Pastorale Werkgroep Oost-Gelderland halftime opbouwwerker en 25% diaconaal medewerker en 25% teamleider. Een jaar later is dat 25% teamleiding en 75% diaconie. Hij is de eerste diaconale opbouwwerker in het aartsbisdom. In 1992 haalt bisschop Jan Nienhaus Harry naar het Diocesaan Pastoraal Centrum voor Kerk en Samenleving. In 1999 wordt de Diocesane Dienstverlening afgebouwd en begint de grote ombouw van het aartsbisdom. Harry gaat twee jaar werken op het Stiltecentrum Pax Christi Hoog Catharijne in Utrecht. In 2001 wordt hij maatschappelijk aktiveerder bij het KCMA Gelderland en Geestelijk Verzorger bij GG-Net. Samen met Kees Scheffers bouwt hij van 2005 tot 2007 het Centrum Ouderen en Levensvragen in Nijmegen op en van daaruit vraagt het dekenaat Gelderland-Oost hem in 2007 voor de ondersteuning van diaconie en MVO-werk. Zo maakt hij de overgang mee tot diaconaal werker bij de DKCI met als werkregio De Achterhoek en Salland. Verwijzend naar zijn afstudeerscriptie ervaart Harry zichzelf volgens het exodusmodel nog steeds op reis als missionaris.

Van doen naar geloof

Volgens Ina "doen veel parochiële vrijwilligers allerlei bezoekwerk en dat is parochiële diaconie." Harry vult aan: "Veel katholieken in de Achterhoek en Salland praktiseren volgens eigen zeggen vooral liturgisch, terwijl ze feitelijk heel veel bezoekwerk en vrijwilligerswerk doen. Alleen ze benoemen dat vaak niet als parochieel werk. Wij benaderen hen nu met Jacobus 2: 'aan uw daden kunnen we uw geloof herkennen'. De weg is dan terug van het doen naar het inhoudelijk waarom. Er zijn veel doeners in voedselbank, inloophuis, kledingwinkel, maaltijdverstrekking en allerlei maatschappelijke initiatieven. Dat zijn dan gelijke aanknopingspunten voor inhoudelijke toerusting rond diaconie. Ina van de Bunt: "Hetzelfde is waarneembaar in de inzet voor missie en ontwikkelingssamenwerking. Mensen omarmen een project in de Derde Wereld: van een oom of tante missionaris, van gezien bij een grote reis, van horen zeggen in de familie. Daar zetten ze zich actief voor in. Dat zijn dan even zovele bouwstenen voor een inhoudelijke vertaling van die inzet."

"De inzet voor de naaste is eredienst, dichtbij gedaan in beleefd geloof"

Diaconie is bemiddelen tussen doen en geloven

De diaconale werkers ondersteunen in de nieuwe parochies ook de profielhouders diaconie. Dat zijn de pastores in het grotere parochieteam, die diaconie in hun takenpakket hebben. In het parochiebestuur zijn er zo ook bestuurders met een taak diaconie. Toch blijft het in dat diaconale taakveld te vaak tobben, volgens Harry Scharrenborg. "Er moet zoveel met steeds minder mensen en geld. Diaconie is dan vaak het eerste wat wegvalt of omvalt. Er is geen opzettelijke bedoeling maar het is wel de uitkomst van wat gaande is. Daarom wordt nu alle inspanning gezet op een kleine structuur, gebouwd op diaconale deskundigheid om beleid te maken. Parochie en PCI kunnen elkaar aanvullen bij het plannen maken en bij het uitvoeren daarvan. Diaconie hoeft dan niet meer het sluitstuk van het beleid te worden bij gebrek aan middelen: geld en mensen."

Volgens Ina van de Bunt ontstaat er zo weer een nieuwe spannende relatie tussen vieren en doen. "De traditie was vaak die van vieren en doen naast elkaar. Toen gingen we meer doen en vierden we ook wel eens wat. Nu liggen er volop kansen om vanuit het doen bij het vieren en het leren terecht te komen." Harry Scharrenborg wijst erop hoe Henk Meeuws in zijn boek *Diaconie* die relatie zo treffend heeft verwoord en onderbouwd. "Caritas en diaconie leiden tot wederkerigheid in doen, in geven, in leren, in vieren, in geloven. In de liefde van mensen onder elkaar is altijd de liefde tot God te herkennen. Wederkerigheid heeft zo een ervaring dat een en een altijd drie is. De mens is er niet alleen voor zichzelf, maar ook voor de ander en daarmee met de Ander. We zeggen wel eens dat er na de secularisering geen Godsverstaan meer is in de samenleving. Met Henk Meeuws kunnen we nu zeggen: vanuit de secularisering en het helpen van medemensen komen we tot Godsverstaan en Godsontmoeting. De inzet voor de naaste is eredienst, dichtbij gedaan in beleefd geloof. Diaconie is het bemiddelen tussen het vele doen van katholieken in de samenleving en de beweging van Jezus. Met verwijzing naar Jacobus 2: aan hun werken herken je hun geloof." Ina vult aan: "En dat dit in de praktijk gewoon ook gebeurt zien we in de vele activiteiten die via de Ariens Prijs in de schijnwerpers hebben gestaan en die gelukkig een topje van de berg van diaconie laten zien."

Voor alle informatie: www.dkci-utrecht.nl. Op deze site is ook informatie te vinden voor de Ariëns Prijs 2013 en hoe daarvoor projecten te nomineren. De foto's zijn gemaakt door Hub Crijns.

Werken vanuit het hart

Hub Vossen is stafmedewerker Dienst Kerk en Samenleving in het bisdom Roermond

Een van de vaste bezoeksters bedankt Gabriëlla de Keukeleire [Foto: Jos de Keukeleire]

Het Wittevrouwenveld is een volkswijk, die begin van de vorige eeuw gebouwd is voor arbeiders die werkzaam waren in de opkomende industrieën van Maastricht. Een plek waar betere sociale voorzieningen waren, meer ruimte en oog voor ruimte, huizen met meer hygiëne.

Pastoraat in Wittevrouwenveld

In deze nieuwbouwwijk werd een parochie gesticht, waar de pastoor met veel missionair elan, te midden van de mensen, pastoraal aanwezig wilde zijn. Maar net zoals in veel van deze parochies in volkswijken ging het missionaire elan in de jaren zestig er snel van af. Ook het pastoraat in Wittevrouwenveld ontwikkelde zich tot een pastoraat in de kerk voor een minderheid. Waarbij de aandacht lag bij kerkelijk betrokkenen.
In de jaren negentig vroeg de toenmalige pastoor: 'hoe kan de parochie in deze wijk weer dat missionaire elan van weleer oppakken?'. Hij zag dat de mensen wel onkerkelijk waren, maar bepaald niet ongelovig. En dat pastoraat, dat aandacht heeft voor de levensverhalen van mensen en aansluit bij het geloof van de mensen in deze wijken, van grote betekenis is voor alle mensen. Door zo breed aanwezig te zijn in de leefwereld van mensen was dat vroegere missionaire elan ook weer duidelijk aanwezig. Vandaar dat pastoor H. Bovend'eerdt duidelijk inspeelde op de maatschappelijke ontwikkelingen. Hij schiep ruimte voor een andere kijk op het pastoraat.
Zo ontstond in deze volkswijk, die inmiddels ook steeds meer mensen vanuit andere culturen en religies huisvestte, een nieuwe missionaire plek. Een huis van ontmoeting, waar Gabriëlla de Keukeleire als missionair-diaconaal werkster, vanaf het begin uitdrukkelijk mee verbonden is geweest.

Verbondenheid met de wijk

Onlangs nam de wijk afscheid van deze bijzondere pastoraal werkster wegens het bereiken van haar pensioengerechtigde leeftijd. In de afgelopen 25 jaar heeft zij met vallen en opstaan op eigen wijze inhoud gegeven aan de missionair-diaconale opdracht die zij eind jaren tachtig van het toenmalige bestuur ontvangen had. Bij het afscheid was duidelijk merkbaar hoe zij verbonden is met de wijk, met mensen vanuit vele en verschillende culturen. Met name bij de vele vrouwen die in deze volkswijk hun thuis gevonden hebben. Gabriëlla is een verbindingsvrouw tussen mensen. Werkend vanuit de methodiek van presentie is zij aanwezig tussen mensen. Luistert zij naar de levensverhalen. Is zij aanwezig bij diepte en hoogtepunten van mensen in de wijk. Ze heeft haar pastorale opdracht, het verhaal van naastenliefde, van betrokkenheid bij en met mensen betrokken gestalte gegeven. Gabriëlle de Keukeleire heeft oor en oog voor allen die bij haar aankloppen, ongeacht de maatschappelijke, religieuze en culturele achtergronden. De deur van 't Vrouweveld in de Voltastraat staat altijd en voor iedereen open. Zo is dit huis in de afgelopen jaren een huis van ontmoeting geworden. Een wijkplek waar mensen, en met name vrouwen, tot hun recht komen. Waar verhalen uit verschillende tradities aan elkaar verteld worden. Waar gedanst en geleerd, maar meer nog, met elkaar geleefd wordt.

Ontsluieren

Ter gelegenheid van haar afscheid heeft Gabriëlla haar werk en de ontwikkelingen in het buurtpastoraat op schrift gesteld. Zij omschrijft het als een ontdekkingsreis. Waarbij zij zich sterk bewust was dat zij uit een andere wereld kwam, met een andere cultuur en een andere taal. Door de vrouwen uit de wijk werd ze uitgedaagd om haar 'cultuur' te ontsluieren. Om etiketten weg te laten en te zien wat is en dat te benoemen als een heel eigen, waardevolle cultuur. Ze omschrijft hoe ze als mens verder gegroeid is en gevormd wordt door de verhalen van mensen, door de ervaringen in haar werk. Zo plaatst zij al deze verhalen in haar eigen levensgeschiedenis. Laat zij zien wat het voor een pastor betekent om vanuit de methodiek van presentie te werken in een missionaire en diaconale context. Ze laat zien wat het met jou als mens doet. Dat levensverhalen deel gaan uitmaken van je eigen leven.

Werken vanuit die presentie

In de Dominicaanse traditie is de uitdrukking ontstaan: *Presence au Monde, presence á Dieu*. Een motto dat m.n. door de priesterarbeiders in Frankrijk gehuldigd werd in hun werk en leven. Vanuit deze gedachten deelden zij hun leven met de mensen aan de lopende band in de fabrieken en het leven in de buurten waar zij woonden. Met in eerste instantie als doel om de arbeidersbevolking terug te winnen voor de Katholieke kerk. Naarmate de priesters zich meer lieten ontvangen in de werk- en leefwereld van de arbeiders verschoof ook hun engagement.
In Nederland is deze methodiek van werken o.a. ook toegepast in verschillende steden waar het wijk- en buurtpastoraat ontwikkeld werd. Op deze plekken verbonden missionair-diaconale werkers zich met de levensverhalen van buurt- en wijkbewoners in m.n. sociaal zwakkere en kwetsbare wijken. Prof. dr. Andries Baart heeft dit theoretisch onderbouwd in zijn 'theorie van de presentie'. Gabriëlla de Keukeleire laat in haar boek nu zien wat dat voor haar betekend heeft. Hoe zij zich heeft laten ontvangen in deze wereld.

Tegennatuurlijk

Dit zich laten ontvangen is een haast tegennatuurlijke beweging. Wij zijn gewend ons actief ergens mee te bemoeien, uitgaande van bijvoorbeeld onze nobele doelen: de verheffing van het volk, of de verkondiging van het Evangelie. In het werken vanuit de presentiegedachten is dat anders. Gabriëlle beschrijft hoe ze zich heeft laten leiden door de verhalen van mensen. Hoe zij in de eerste plaats een houding ontwikkeld heeft van zich laten ontvangen. Het lijkt heel passief. De ervaring leert dat het aanleren van deze houding veel energie kost en zeer vermoeiend is. Zij beschrijft hoe zij ontdekte, dat zij een heleboel moest afleren en dat zij geconfronteerd werd met haar eigen biografie en haar afkomst, haar socialisatie. Ze laat zien dat zij op meerdere momenten zichzelf tegenkwam. Ze ontdekte dat zij grotere doelen en mooiere opvattingen had, maar dat die niet aansloten bij de leefwereld van de mensen waarmee ze werkte. Zij omschrijft deze ontdekkingen als een refrein in haar leven, in een prachtige volzin 'dat gaat door mijn hart'.

Het is door haar hart gegaan!

Gabriëlla is zo haar beroepsmatige weg gegaan. Met prachtige teksten heeft zij haar mensen deelgenoot gemaakt van deze weg door haar leven. Door haar aangrijpende gedichten heeft zij het fragiele in omgang met de vrouwen gezocht en vastgehouden. Met haar boek heeft zij de presentiebenadering op een ontroerende wijze verdiept en verrijkt.

Gabriëlla de Keukeleire, *25 jaar buurtpastor in het Wittevrouwenveld Maastricht*, uitgeverij Boekenplan uit Maastricht, www.boekenplan.nl,
ISBN 978 90 8666 273 9.

Geloof in uitvoering: 'Iets doen' met jongeren

Ina van de Bunt-Koster is Missiesecretaris en diocesaan diaconale werker in het aartsbisdom Utrecht

Een kerk die op een keerpunt staat van leven of overleven heeft met diaconie een concreet en wezenlijk middel in handen om met jongeren op het pad van het geloof te gaan. Geloof in uitvoering dus. Het evangelie doen om, al doende ook te leren en te vieren. De impulsdag jongeren en diaconie op 6 oktober 2012 in de Herberg van Ars in Deventer stond in dit teken.

Diaconaal jongerenpastoraat

In de praktijk is inmiddels een aantal activiteiten ontwikkeld dat aan diaconaal jongerenpastoraat meer gezicht geeft. Niet alleen in de katholieke maar in alle kerken van de oecumene is dit zichtbaar. Deze concrete activiteiten en alles wat hierbij komt kijken vormen de inhoud van deze inspiratiedag. Ervaringsdeskundigen en professionals delen hun kennis en ervaringen met de bezoekers. De deelnemers hebben tijdens de impulsdag hun voordeel kunnen doen met vier workshops en een aantal digitale presentaties.

Diaconaction en M25

Diaconaction is een landelijk en jaarlijks evenement in het derde weekend van november. M25 is om de Werken van Barmhartigheid als groep meer structureel vorm te geven. Beide modellen lijken op elkaar als het om de inhoud gaat. Ze zijn heel concreet gericht op 'goed doen' en op kennis maken met noden in de omgeving van jongeren. Een ander aandachtspunt is de ervaring dat het leuk is om iets voor een ander te doen. Het voelt goed en je krijgt er iets voor terug. Het idee hierachter: het is niet alleen geven maar ook ontvangen. Van taarten bakken voor het goede doel tot spelletjesmiddagen in het verzorgingshuis levert het prachtige verhalen op.

Maatschappelijke Stage

Deze praktijk is een praktisch middel om scholieren kennis te laten maken met wat de kerk zoal doet. Veel jongeren weten nauwelijks meer waarvoor de muren van een kerkgebouw staan; van hetgeen er binnen en wat er vanuit gebeurt. Een dag de kerk schoonmaken of helpen bij de bejaardenmiddag van de kerk zijn voorbeelden van concrete werkvormen. Bij het schrijven van dit artikel is het waarschijnlijk geworden dat door de voornemens van het kabinet Rutte II de maatschappelijke stage zal verdwijnen.

Internationale Jongerenuitwisseling

Voor jongeren vanaf 17, 18 jaar is een internationale reis een intense en unieke beleving. Wie kunnen dit beter vertellen dan jongeren zelf die zo'n ervaring in Togo hebben meegemaakt? Het vraagt wat voorbereiding maar het resultaat is er ook naar. Bijna iedere parochie heeft wel contacten in het 'Zuiden' via missionarissen, familie ervan, of stages. De ingrediënten voor zo'n reis zijn: de handen uit de mouwen steken met leeftijdsgenoten, werk, geloof en leven delen met elkaar en open staan voor de enorme gastvrijheid en ...niet bang zijn voor een kippenveertje in je soep.

Deelnemers aan de Impulsdag Diaconie en jongeren [Foto: Ina van de Bunt]

Sociale media

Het gebruik van sociale media in zetten bij het jongerenwerk staat nog in de kinderschoenen maar het werd heel duidelijk dat in de beslotenheid van facebook een veilige communicatie op te zetten is die wervend, ontmoetend en inspirerend is. Het geloofsgesprek krijgt met deze nieuwe middelen een kans.

Digitale presentaties

De impulsdag is voortgezet met enkele digitale presentaties. Nacht zonder dak, of Homeless zoals deze activiteit ook wel genoemd wordt, is een voorbeeld van een eenmalige maar avontuurlijke en gezellige activiteit. Zoals voor elke vorm van jongerenpastoraat geldt, bepaalt ook hier de leeftijd op welke wijze inhoud en actie vorm wordt gegeven. De inhoud concentreert zich daarbij op wat het betekent om zonder dak boven je hoofd de nacht door te moeten brengen en er wordt geld bij elkaar gebracht voor een goed doel.
Rock Solid is van oorsprong een activiteit van Youth for Christ en kent inmiddels ook een katholieke poot. We maken kennis met de werkwijze van Rock Solid.
Met een derde presentatie krijgen de deelnemers inzicht in de catechetische onderbouwing van Diaconaction.

Jongerendiaconaat

Het doel van deze dag is om het belang van jongeren en diaconie voor het voetlicht te brengen. Na de fusies wordt het steeds duidelijker dat de ruim 50 parochies in het Aartsbisdom voor een uitdagende opgave staan. In een situatie van een krimpende kerk, ook financieel, getuigt het van fris ondernemerschap als je zoekt naar vormen om het evangelie bij jonge mensen te brengen. Hiervoor heb je echter wel een onderbouwing en aanpak nodig. Op de dag is de TotaalBox jeugddiaconaat gepresenteerd, een gezamenlijk initiatief van JOP, HGJB en Kerk in Actie en allen werkzaam binnen de Protestante kerk Nederland. Met behulp van de inhoud van deze box is bezien op welke manier je diaconaat en jongerenpastoraat met visie en beleid een stevige basis kunt geven. Met een scan kun je de eigen situatie in de parochie in beeld brengen en wordt het een hulpmiddel om tot keuzes te komen.

Veel kwaliteit, te kleine opkomst

Al met heeft deze inspiratiedag een totaalpakket van concrete voorbeelden en achtergrondinformatie geboden. De enthousiaste en gemotiveerde verhalen van de workshopleiders zorgen voor een daadwerkelijke interactieve ontmoeting. Het gastvrije onthaal in de Herberg van Ars, de oude pastorie van de Vianney kerk en nu diaconaal ontmoetingspunt biedt een warme sfeer.
En toch... we zijn niet helemaal tevreden. De dag was bedoeld voor een ruim publiek: jong en oud. Veel te weinig mensen hebben uiteindelijk mogen genieten van deze kwalitatieve goede dag, waarvan de aanwezigen zeiden dat ze er werkelijk iets van opgestoken hebben.
Als diaconale werkers weten we dat er, ook beleidsmatig te weinig energie gezet wordt op geloven met jongeren buiten de sacramenten om. Het is geen onwil maar eerder onmacht. Men ervaart de druk uit de kerkende gemeenschap van het gewone pastoraat, ook de werkdruk om het bestaande nog recht op te houden als een last. 'De jongeren' zijn daarnaast wel belangrijk maar ze worden in één en dezelfde adem ook afgeschilderd als een lastige doelgroep waarbij de investering zich niet direct vertaalt in betrokkenheid. Juist op deze dag kon men aan de lijve ervaren dat kiezen voor deze vorm van diaconaal jongerenpastoraat een bijdrage levert aan vernieuwing. Deze kwaliteit van diaconaal jongerenpastoraat weerspiegelt een eigentijdse geloofsidentiteit en maakt zichtbaar dat we mogen vertrouwen op Gods Geest die waait door het motto heen: Wie goed doet God ontmoet, bij oud en jong.

www.diaconaction.nl; www.mtwentyfive.nl
www.kerkenstage.nl; www.godsmarketing.nl
www.yfc.nl; www.nachtzonderdak.nl
info: info@dkci-utrecht.nl
www.dkci-utrecht.nl

Solidariteit of uitsluiting

Dr. Erik Sengers is stafmedewerker Dienst Diocesane Caritas Bisdom Haarlem-Amsterdam

Erik Sengers aan het woord
[Foto: Jan-Jaap van Peperstraten]

Vlak na de verkiezingen en Prinsjesdag kwamen 90 mensen in het Julianaklooster te Heiloo bijeen op uitnodiging van de Noord-Hollandse classes van de Protestantse Kerk in Nederland, het Bisdom Haarlem-Amsterdam en de Raad van Kerken Noord-Holland. Zij wilden zich buigen over de richting die de Nederlandse samenleving opgaat. De economische crisis en Eurocrisis zijn een feit, maar welke keuzes worden binnen die mogelijkheden gemaakt? Leiden die tot grotere uitsluiting, of tot meer solidariteit? En wat kan de rol van de kerken daarin zijn?

Hoe de economische crisis is ontstaan

Hoofdspreker Dr. Hettie Pott-Buter was docent economie aan de UvA en is voorzitter van de beraadsgroep samenlevingsvragen van de Raad van Kerken in Nederland. In een pittige lezing vertelde zij hoe enerzijds de huidige economische crisis is ontstaan, en anderzijds welke speelruimte Nederland heeft voor sociaal-economische keuzes binnen de Eurozone en wereldeconomie.
"Wij zijn een deel van de wereldeconomie geworden, waarbij gebeurtenissen zoals het failliet gaan van Amerikaanse banken als gevolg van slecht beheerde hypotheken direct gevolgen heeft voor onze economie. Dit is het gevolg van het Angelsaksisch (of neo-liberaal) model. De filosofie van Friedrich Hayek wordt daarin gehanteerd, welke later door Milton Friedman werd overgenomen, namelijk: het *individuele* eigenbelang is de hoeksteen van gezin en samenleving. De overheid moet (in deze theorie) zo weinig mogelijk ingrijpen in lonen en prijzen. Het 'Poldermodel' daarentegen stelt de klant voorop, vervolgens de aandeelhouders, en daarna de winstmarge. De economie op basis van de filosofie van Friedrich Hayek en Milton Friedman bracht teweeg, dat veel is misgegaan. Het heeft als consequentie, dat vele financiële instellingen in gevaar kwamen, en vervolgens de landen zelf.
De oprichting van de EEG heeft Nederland veel welvaart bezorgd. In 1992 werd het Verdrag van Maastricht gesloten, waarin besloten werd dat men op weg zou gaan naar één gemeenschappelijk munt. In 1995 werd besloten dat de gemeenschappelijke munt "Euro" zou heten. De landen kwamen met elkaar overeen, dat de staatsschuld niet hoger dan 3 procent van het nationaal inkomen mocht bedragen. In 1999 kwam de oprichting van de Europese munt tot stand, welke op 1 januari 2000 in werking werd gezet. Sinds 1983 heeft Nederland geen zelfstandig monetair beleid meer. Het devalueren van de Euro is niet mogelijk, aangezien de landen als één blok in de Europese Muntunie zitten. Aangezien Nederland het één na rijkste Europese land is, moet Nederland bloeden voor zijn rijkdom."

Workshops

Na de openingslezing konden de deelnemers twee workshops bijwonen. Daarin werd aan de hand van verschillende doelgroepen gesproken over de vraag solidariteit en/of uitsluiting. Het aanbod varieerde van ZZP'ers tot vluchtelingen, en van WMO tot de ontwikkelingen op het gebied van sociale zekerheid.

Workshop Voedselbank

Nico Bais vertelde dat de Voedselbank Den Helder is opgestart op eigen initiatief door een aantal mensen, gezamenlijk met de Voedselbank te Rotterdam. "De Voedselbank Den Helder bestaat nu zes jaar en tracht wekelijks 106 pakketten samen te stellen, welke bestemd zijn voor 250 monden, zowel kinderen en volwassenen. Dit zijn cijfers van het jaar 2012. Het algemene beeld is, dat in Nederland het aantal klanten snel stijgt, terwijl daarentegen het aantal klanten in Den Helder juist dalende is. De 'bottleneck' is het verkrijgen van voldoende voedsel én het verkrijgen van vrijwilligers. Heden ten dage is er meer onderlinge concurrentie tussen de supermarkten. Hierdoor calculeren de supermarkten scherper op de aan te voeren hoeveelheid voedsel, teneinde de verliezen zo laag mogelijk te houden. Hierdoor blijft er minder voedsel over voor de Voedselbank."
Nico Bais bracht naar voren, dat de economische crisis te wijten is aan gebrek aan financiële discipline. Als voorbeeld gaf hij aan, dat bij echtscheidingen de man nalatig is met het betalen van de alimentatie. Hierdoor groeit de schuldenproblematiek bij de wederpartij mettertijd. Deurwaarders willen de schulden snel binnenhalen, waardoor de schuldenaar niet de gelegenheid krijgt om voor zijn/haar normale levensonderhoud te voorzien. Tot de klandizie van de Voedselbank te Helder behoren niet alleen de minima, ook goed gestudeerden zonder werk maken gebruik van de verleende hulp door de Voedselbank.

Workshop Schuldhulpverlening

Deze workshop werd gepresenteerd door Martin Schut van Stichting Stimulansz. Dit is een landelijke stichting die gemeenten adviseert over sociaal beleid. De schuldhulpverlening neemt toe. Deze toename wordt in verband gebracht met de crisis. Er is per 1 juli 2012 een nieuwe Wet Gemeentelijke Schuldhulpverlening in werking getreden. De gemeente heeft de plicht om schuldhulpverlening te verlenen aan personen die het nodig hebben. Schuldhulpverlening en budgetbeheer gaan vooraf aan schuldsanering. In 2011 bedraagt de gemiddelde schuld bij sanering 33.000 Euro. Gemiddeld heeft een schuldenaar elf schuldeisers. ZZP'ers (Zelfstandigen zonder Personeel) behoren ook tot de klantenkring van de schuldhulpverlening. Vorig jaar hebben zich landelijk 78.000 mensen aangemeld voor schuldhulp. De schuldhulpverlener moet binnen vier weken met de klant in contact treden, teneinde de omvang en soort van schuldhulp vast te stellen. Echter, bij crisis (zoals afsluiting van gas, water en licht) moet de schuldhulpverlener binnen 3 dagen met de klant in contact treden. Als er inderdaad sprake is van nood aan een schuldhulpverlening, dan mogen de nutsbedrijven (gas, water en licht) niet overgaan tot afsluiting. In Haarlem duurt het gemiddeld 8 tot 12 weken, voordat er daadwerkelijk hulp wordt geboden.

Afsluiting

Erik Sengers sluit de dag en gebruikt daarbij zijn nieuwe boek *Caritas*. Hij bracht naar voren, dat uit de formatiegesprekken naar voren is gekomen, dat het kaalslag zou worden in de samenleving. Ten behoeve van de informatie zijn vandaag sprekers uitgenodigd met veel kennis van zaken. Erik Sengers stelde de vraag of onze samenleving er een voor individualisten zal worden, dan wel een van samenwerking op basis van solidariteit. Dit heeft ook te maken met het mensbeeld. Hoe kijken wij tegen de mens aan? Kijken wij naar de mensen als individuen, of is er een andere vorm? Het beeld van het christelijk-sociaal denken is dat mensen elkaar nodig hebben, om überhaupt mens te worden. Dat betekent, dat wij de hulpverlening op een zo laag mogelijk niveau moeten organiseren. Want hiermee kunnen wij de mensen bereiken. Wat er op deze aarde geproduceerd wordt, moet voor eenieder ter beschikking staan. Als losse individuen naast elkaar staan, en geen band met elkaar hebben, heeft deze wereld geen enkel doel. Het gaat tenslotte om mensen.

Teksten en presentaties zijn te vinden op www.classisalkmaar.nl/artikelen/solidariteit-of-uitsluiting. Meer informatie over het boek van Erik Sengers op www.eburon.nl/caritas

Project Fietsmaatjes Warmond

Jan Maasen is Missiesecretaris en medewerker Dienen van het bisdom Rotterdam

Pastoor Goumans zegent de nieuwe duofiets [Foto: Peter van Mulken]

Tekla Zwinkels draait al een aantal jaren mee in de PCI van Warmond. Ze typeert het PCI-werk als "financiën beheren en een enkele aanvraag behandelen". Soms gaat de PCI zelf op zoek naar mensen, die hulp zouden kunnen gebruiken. Na haar eerste periode als bestuurslid had ze het gevoel, dat er wat moest veranderen. "Je zit te wachten tot iemand met zorgen komt. Dan mag je actie ondernemen. Voor mij was dat te weinig. Konden we niet iets bedenken, waardoor we op een positieve manier bezig zouden zijn. Meer aansluiten bij de diaconie, minder afwachtend."

Geboorte van een fietsproject

Juist in die tijd kwam een tante van haar echtgenoot terug van een Zonnebloemvakantie. Stralend vertelde ze, dat ze voor het eerst weer op een fiets had gezeten. "Het is toch eigenlijk te zot voor woorden," dacht Tekla toen, "dat zo'n vrouw moet wachten op een Zonnebloemvakantie om deze ervaring te hebben." Dat zou toch ook in Warmond moeten kunnen. Zou de PCI niet voor zo'n bijzondere fiets kunnen zorgen? Ze legde de mogelijkheid neer bij haar andere bestuursleden. Er waren wat aarzelingen. Is dit wel caritas? Het wijkt zo af van het traditionele beeld van armenzorg, voedselbank, e.d. Via een collega, die ook in de gezondheidszorg werkt, hoorde ze dat AkzoNobel op zoek was naar een goed doel in het kader van haar Community Program. Werknemers kunnen hierop een beroep doen voor ondersteuning van maatschappelijke projecten in de eigen omgeving op voorwaarde dat zij er ook actief bij betrokken zijn. "Toen zijn we in het diepe gesprongen. Als we van te voren hadden geweten, wat er allemaal bij zou komen kijken, waren we er wellicht niet aan begonnen. We zijn gaan zoeken naar een geschikte fiets. Ook bij de verzorgingshuizen hier in Warmond staan enige fietsen. Die worden maar een paar keer per week gebruikt. Je hebt dus vrijwilligers nodig. Dat vraagt een hele organisatie."

En je hebt maatjes nodig

PCI-bestuurslid Riet Timmermann vult aan. Zij werkt bij de stichting Welzijn Lisse en las in een nieuwsbrief over samen fietsen in een project dementie. Tekla heeft gelijk contact opgenomen en hoorde diverse goede ervaringen. Zo was er een ongeneeslijk zieke man, die graag nog één keer op de fiets wilde. Hij is opgehaald, ze hebben samen een stuk gefietst en een uur in de vrije natuur gezeten. De volgende dag is hij gestorven.
Voor Riet is het mooie aan dit project de verbindingen die zijn ontstaan in het dorp. Iedereen wordt enthousiast, als je er over vertelt. Albert Heijn is de enige winkel in het dorp en sponsort de koffie en thee. Ook heeft hij de sleutels van de fiets in bewaring. Als een vrijwilliger die komt ophalen, krijgt hij ook koeken mee voor onderweg. De woningstichting Warmunda heeft een plek gereserveerd waar de fiets kan staan. Ze vindt het zo'n leuk project, dat ze ook heeft gezorgd voor een kast voor de accu's. De plaatselijke fietsenmaker Warmerdam zorgt voor het onderhoud. Er is contact gezocht met Marente en Activite, twee thuiszorgorganisaties. Men heeft nu de beschikking over vier fietsen.

Op Tour met het fietsproject

In de zomermaanden is de PCI druk bezig geweest om de fietsen te laten zien. Op de ouderenmarkt was men present met een fiets en konden mensen er op gaan zitten. Riet vertelt, dat de eerste reactie vaak is: "Ik kan niet fietsen". Dat hoeft ook niet met deze fietsen. Het is een elektrisch ondersteunde duofiets, waarbij men naast elkaar zit. De gast kan meetrappen en sturen, maar dat hoeft niet. Vrijwilliger en gast hebben elk een aparte versnelling, die los van elkaar werkt. "Het leuke is dat je naast elkaar zit. Dat praat ook gemakkelijker, is de ervaring. Dit is gewoon heel sociaal en ontspannen. Onderweg steken ook veel mensen hun duim op."
Riet heeft de indruk, dat veel mensen het fietsen voor zichzelf hebben afgeschreven. Zelfs als ze de fiets zien, moeten ze over deze barrière heen. Daarom vindt de PCI het van belang, dat de fiets bij veel gelegenheden getoond wordt. Tijdens de Kaagweek eind juni konden ouderen een rondje meerijden op de fiets. Ook zijn de Zonnebloem en de ouderenbond benaderd.
De dag voor het interview was er een instructie voor de eerste groep vrijwilligers. Een geboren Warmonder reageerde na een eerste rondje fietsen met: "maar dat is ook leuk voor N. en M.". Gaat het project er vanuit, dat mensen zich aanmelden om een tochtje te maken en dat daaraan dan een vrijwilliger wordt gekoppeld, nu denkt de PCI er over om in de eerste tijd de rollen om te draaien. De vrijwilliger wordt ingeroosterd en nodigt iemand uit om mee te fietsen. Zo raken mensen over een drempel.

Plannen en vooruit kijken

De volgende opgave waarvoor de PCI stond, was het ontwikkelen van een planningsysteem.
Aanvankelijk zou de PCI dat zelf doen en de gasten gaan koppelen aan vrijwilligers, die hebben aangegeven op welke dagdelen zij beschikbaar zijn. Veel eerder dan voorzien neemt de stichting Welzijn Teylingen nu deze taak van de PCI over, omdat het project zo'n succes heeft. In oktober waren er al 16 vrijwilligers. Via Gmail wordt nu de planningsagenda bijgehouden.

Op de vraag, of met dit project de PCI ook wat meer in de schijnwerper is gekomen in de parochie, is het antwoord van de bestuursleden nog wat aarzelend. Daarvoor is het eigenlijk nog te vroeg: voor de buitenwereld is het project net gestart. Wel is de pastoraatgroep van Warmond erg enthousiast. Tijdens de viering op zaterdagavond 8 september zegende pastoor Goumans de duofiets in. De PCI-leden vinden het belangrijk, dat ze met dit project kunnen laten zien, dat de kerk betrokken is bij andere mensen. Veel mensen zijn alleen of voelen zich alleen. Met dit fietsmaatjesproject kan je even het verschil maken. Gaandeweg is voor de betrokken PCI-ers het accent ook verschoven van (het beschikbaar stellen van) de fiets naar het gelegenheid bieden voor ontmoeting via een maatje.
De eerste fietstochten leren, dat mensen op een heel natuurlijke manier met elkaar in contact komen en dat samen iets doen in de buitenlucht de ontmoeting ook kleurt. Tijdens het fietsen heb je het over heel andere zaken dan als je bij iemand thuis op bezoek komt. En je hoeft niet de hele tijd te praten. Dat maakt dit project ook interessant voor andere groepen vrijwilligers, bv. de meer sportief ingestelden.
Tegelijk zien de initiatiefnemers andere vergezichten opdoemen. Als een vrijwilliger met enige regelmaat een uurtje zou gaan fietsen met een gast, wordt die ook opgenomen in het sociale netwerk van de betrokkene. Dat leidt wellicht nog tot andere activiteiten. En het mes snijdt aan twee kanten. De gast geniet van de fietstocht en is er een uurtje uit. En de partner of andere mantelzorger heeft een uurtje voor zichzelf. Waar de wens om als PCI niet langer af te wachten tot er een verzoek om financiële steun gedaan wordt, niet toe kan leiden. Is dit project geen mooi voorbeeld van het knopen van netten van naastenliefde?

Natuurlijk test de pastoor de fiets samen met Tekla Zwinkels [Foto: Peter van Mulken]

MVO

Maatschappelijk betrokken ondernemen is de officiële term, die wordt gebruikt voor de vrijwillige inzet van bedrijven om een steentje bij te dragen aan de samenleving. Die inzet heeft vijf dimensies, die alle beginnen met een M (ontleend aan L. Meijs en J. van der Voort, *Duurzame partnerschappen in perspectief: samenwerken tussen bedrijven en non-profitorganisaties*, in: Markant, jrg. 2005, nr 1, p. 5-14):

- munten: financiële ondersteuning
- middelen: fysieke middelen. Denk b.v. aan het geven van computers, meubilair, kopieën of accommodatie.
- massa: openstellen van het (bedrijfs)netwerk
- media: het gebruik van de (bedrijfs)media ten behoeve van non-profitorganisaties of / issues.
- mensen: werknemersvrijwilligerswerk. Vrijwilligerswerk dat op een of andere manier gestimuleerd, of zelfs gefaciliteerd wordt door de werkgever.

Kijkend naar het voorbeeld van AkzoNobel in dit fietsmaatjesproject, dan zien we dat er door het bedrijf geïnvesteerd is in munten (geld), mensen (vrijwilligers), middelen (flyers en posters) en media (eigen publiciteit in de bedrijfsmedia).

Info: fietsmaatjes@kpnmail.nl

Toegift: maatschappelijk betrokken ondernemen en de PCI

Sponsoring van activiteiten van een PCI door een bedrijf in de directe omgeving komt wel vaker voor. Je kan dan denken aan giften in geld of in natura. Bedrijven rekenen heel vaak bij het inkopen van kerstpakketten of levensmiddelen voor de voedselbank een 'vriendelijk prijsje'. Of doen er wat extra's bij. In dit fietsproject zitten ook die voorbeelden: de koffie en koek van de plaatselijke Albert Heijn, het onderhoud door de fietsenmaker. En een notaris die kosteloos de oprichtingsakte van een nieuwe stichting verzorgt. De betrokkenheid van Akzo Nobel bij het project fietsmaatje is van een andere orde. Deze vorm van samenwerking voor een PCI is nieuw.
Het AkzoNobel Community Program wordt op de website van het bedrijf omschreven als een antwoord op de vraag hoe een grote, wereldwijde organisatie verschil kan maken in een kleine, lokale gemeenschap. "AkzoNobel kan dan wel een heel grote onderneming zijn – we zijn nog steeds een organisatie van mensen. En veel van die mensen willen meer doen om een verschil te maken voor de wereld om ons heen. Daarom hebben we het AkzoNobel Community Program opgezet: om medewerkers aan te moedigen betrokken te raken bij hun omgeving en om hen de middelen te geven om dit te doen. We voelen ons net zo betrokken bij onze gemeenschappen als bij onze klanten, aandeelhouders en medewerkers." (lees verder op https://www.akzonobel.com/nl/_duurzaamheid/community_program/)

Vasten omwille van de a(A)nder

VASTENAKTIE

***Guus Prevoo* is missionair veldwerker bij Vastenaktie**

In de Veertigdagentijd 2013 wordt voor de 53ste maal in de RK Kerk de Vastenaktie gehouden. De Vastenaktie is in 1961 begonnen op initiatief van kardinaal Alfrink, de toenmalige aartsbisschop van Utrecht. Het is nu een springlevende katholieke solidariteitsactie voor mensen ver weg, die het met veel minder dan wij moeten doen. In 2013 voert de Stichting Bisschoppelijke Vastenaktie voor het eerst sinds jaren de campagne zelf uit. Op het gebied van de keuze en beoordelingen van de te steunen projecten blijft de samenwerking met Cordaid als vanouds bestaan.

Vasten in actietijd

In de campagnes van voorgaande jaren is het vasten als houding van soberheid steeds meer in het centrum van de activiteiten komen te staan: van vasten*aktie* naar *Vasten*aktie. Ook in de campagne van 2013 roept Vastenaktie mensen in Nederland op zich te bezinnen op hun leven hier en wat dat te maken heeft met mensen ver weg. Vasten kan een goede oefening zijn, niet alleen voor jezelf, maar ook om solidariteit met medemensen en met al wat leeft gestalte te geven. Bovendien kan elk mens zijn of haar eigen manier van vasten invullen: *De Vastenaktie van….*
Voor Jezus horen vasten, aalmoezen geven en bidden onlosmakelijk bij elkaar. In de Bergrede geeft Hij aan dat je alle drie moet doen met de nodige deemoed en niet om je erop voor te laten staan (Mt 6, 1-18, de Evangelietekst van Aswoensdag). Vasten, aalmoezen geven, bidden: het zijn de sleutelwoorden voor soberheid, solidariteit en spiritualiteit.
De heilige Augustinus heeft de vele voordelen van het Vasten verwoord. Hij schrijft: "Wanneer iemand vast en geen aalmoezen geeft, dan is zulk een vasten niet hartverheffend noch verdienstelijk voor de ziel. Maar wanneer het vasten gepaard gaat met het geven van aalmoezen, met het doen van de werken van barmhartigheid en met het gebed, dan mag men met volle zekerheid verwachten deelgenoot te worden van de hemelse glorie."
"Solidariteit is ook altijd iets van jezelf geven", voegt paus Benedictus XVI er aan toe. En daardoor doe je beide niet alleen voor anderen, maar ten diepste ook voor de Ander, voor God.

Meisje is blij met de school [Foto: Bisschoppelijke Vastenaktie]

Solidariteit met vluchtelingen

Vasten zonder aalmoezen bestaat niet volgens Augustinus, geen soberheid zonder solidariteit. Die solidariteit richt zich in de Vastentijd 2013 mede op mensen die, gedwongen door armoede en geweld, besluiten om huis en haard te verlaten en een barre, gevaarlijke tocht te ondernemen op weg naar…, tja, naar wat? Een meer menswaardig bestaan? Als de tocht al slaagt, komt men vaak in de illegaliteit terecht of wordt men, na aankomst in het 'beloofde land dat een nachtmerrie blijkt' in detentie gezet en vervolgens uitgewezen naar het land van herkomst.
Berooid en alles kwijt, zelfs hun trots en zelfachting, zo komen mensen terug in bijvoorbeeld Honduras. Dat is een Midden-Ame-

rikaans land, waarvoor na het verdwijnen van de dictatuur in Nederland de belangstelling verdwenen is. Maar de armoede is er niet minder geworden en het geweld van allerlei bendes is toegenomen. De zusters Scalabrinianas nemen het op voor teruggestuurde migranten en werken samen met de mensen aan een betere samenleving en meer menswaardigheid, zodat migratie uiteindelijk niet meer nodig zal zijn. In een gezamenlijke verklaring begin juni 2012 hebben de bisschoppen van Noord- en Zuid-Amerika en de Cariben de 'verschrikkingen' aangeklaagd, die migranten doormaken. "Armoede dwingt duizenden mensen om te emigreren. Zolang deze structurele oorzaak niet wordt opgelost, zal de stroom migranten aanhouden, ondanks de striktere immigratiewetgeving in de VS", aldus de bisschoppen. De bisschoppen spreken ook hun zorg uit over de afpersing en met geweld van malafide gidsen en criminele bendes tegen migranten die door Centraal Amerika, Mexico en de USA reizen (bron: *ID* september 2012). Vastenaktie deelt deze zorg en wil een bijdrage leveren aan het oplossen van armoede.

In actie tijdens de Vasten

Vastenaktie roept gelovigen en sympathisanten op om in de Vastentijd zelf in actie te komen en een eigen manier van vasten te bedenken en zo solidariteit met mensen in Honduras of waar ook ter wereld te tonen. Op de website www.vastenaktie.nl kunnen mensen een eigen Vastenaktieposter aanmaken. Mensen kunnen deelnemen aan een pelgrimstocht die tegelijk een bezinningstocht en een sponsorwandeling is. De pelgrimstocht bestaat uit drie dagwandelingen (van 21 tot en met 23 maart 2013) die alle starten en eindigen in het Zuid-Limburgse Simpelveld. Men kan ervoor kiezen om aan alle drie de wandelingen deel te nemen, of aan slechts één of twee.
Missie- ontwikkelings- en vredegroepen (MOV) in parochies plannen een scala aan activiteiten, naast natuurlijk de fondsenwervende bezigheden.
Diverse parochies houden een vastendag, één dag lang vasten met allerlei bezinnende, informatieve en vierende activiteiten. In een aantal bisdommen worden de verschillende vastendagen aaneen geregen tot een vastenestafette, doorheen het bisdom of, zoals in het aartsbisdom Utrecht, van geloofsgemeenschap naar geloofsgemeenschap in een parochie. Leerkrachten en leerlingen van basisscholen kunnen terecht op de speciaal voor het basisonderwijs ingerichte websitescholen.vastenaktie.nl. De website vastenaktie.nl is opgebouwd rond vijf thema's: vasten, vrolijk volhouden, Bijbelverhalen, werken van barmhartigheid en het campagneproject in Honduras.

Hongerdoeken

Vastenaktie gebruikt drie hongerdoeken. De hongerdoek *God onder ons* met de werken van barmhartigheid van vorig jaar is ook in 2013 goed bruikbaar. Daarnaast biedt de hongerdoek *De vreemdeling in ons midden* (Zuid-Afrika 1994) goede mogelijkheden. De nieuwste hongerdoek *Hoeveel broden hebben jullie*? is gemaakt door de Sloveens-Boliviaanse kunstenares Etje Stih. Op de hongerdoek zijn vier taferelen te zien die te maken hebben met onze bereidheid brood en vissen te delen. Zo bouwen we aan een samenleving die een stap op weg is naar het Koninkrijk van God, dat ons ooit als belofte en genade gegeven zal worden. De hongerdoeken zijn via Vastenaktie te bestellen. Op de website van Vastenaktie kan men suggesties voor het werken met de diverse hongerdoeken vinden. Ook in de liturgie voor de Vastenzondagen vindt men verwijzingen naar deze hongerdoeken.

Liturgie
Digitaal is er een liturgiekatern beschikbaar met suggesties en gebeden voor de eerste vijf zondagen van de Vastentijd. Op iedere zondag wordt er via een vervolgverhaal in vijf delen naar de situatie van armoede en migratie in Honduras verwezen. Daarnaast kan men gebeds- en solidariteitsdiensten, onder meer rond de hongerdoeken, en een kruisweg downloaden.
Informatie over Vastenaktie, het project, de hongerdoeken, mogelijke activiteiten en meer is te vinden op www.vastenaktie.nl. Voor vrijwilligsters, vrijwilligers en pastores is er ook de site www.plaza.vastenaktie.nl. Via deze laatste site kan materiaal besteld worden.

Gewoon een feestje

Marie-Anne van Erp, directeur van het MOC Heilig hart en Marianne van Dockum, programmamedewerker bij Cordaid Programma Nederland

Op 28 september 2012 vierde het Multicultureel Ontmoetingscentrum (MOC) Heilig Hart in de Schilderswijk, Den Haag, het eerste lustrum. Tegelijkertijd werd er ook een fancy fair gehouden en de opbrengst was voor het centrum.

Een centrum voor gewone mensen

Het MOC is een initiatief van de roomskatholieke kerk in de Schilderswijk/Transvaal in Den Haag dat Cordaid Programma Nederland diverse malen heeft ondersteund. Het centrum wil een bijdrage leveren aan de leefbaarheid in de buurt, stimuleert ontmoetingen tussen verschillende bevolkingsgroepen en wil hun emancipatie en zelfredzaamheid binnen de Nederlandse samenleving bevorderen. Daarnaast is het MOC Heilige Hart een uitgiftepunt van de Voedselbank. Met nadruk wilden we juist deze mensen laten deelnemen aan de festiviteiten. Geen betere betrokkenheid dan deze mensen uit te nodigen een actieve bijdrage te leveren: dat is goed gelukt. Velen brachten lekkere hapjes mee. Aangezien de bezoekers van het MOC uit meer dan vijftig landen komen, was het smaakpalet gevarieerd en verrassend. Ook liepen er veel vrouwen rond in hun fraaie traditionele klederdracht.

Inge van Eenige en Marianne van Dockum overhandigen de dozen van Cordaid aan Marie- Anne van Erp, directeur van MOC Heilige Hart. [Foto: Virendya Battja]

De schaarste van de Voedselbank

Het aantal mensen dat een beroep op de voedselbanken doet neemt als gevolg van de huidige economische crisis sterk toe. Op dit moment maken in Nederland ruim 28.000 huishoudens (circa 70.000 mensen) gebruik van de voedselbank. Verwacht en gevreesd wordt een verdubbeling van het aantal mensen in de komende twee jaar. In toenemende mate zijn dat AOW'ers, ZZP'ers en MKB'ers.
In een tijd dat er in Nederland nog voldoende inkomensvoorzieningen waren voor mensen zonder betaald werk en met een uitkering, werd er nog gediscussieerd of een Voedselbank nodig was. Veel beter is immers als mensen hun eigen keuzes kunnen maken. Nu is schaarste en armoede troef. Om voor een pakket van de voedselbank in aanmerking te komen moet het besteedbaar inkomen van een huishouden (na aftrek van huur, gas/water/licht, verzekeringen, andere vaste lasten en aflossing schulden) onder een bepaald inkomen uitkomen. Om een indruk te krijgen. De norm voor een alleenstaande met 2 kinderen (onder de 12 jaar) bedraagt € 51,42 per week of minder. De norm voor een gezin met 2 kinderen (boven de12 jaar) bedraagt € 76,57 per week of minder. Van dit bedrag moet eten, kleren, wasmiddelen, schoolspullen voor worden gekocht, openbaar vervoer betaald, kosten voor meedoen aan de samenleving, zoals cadeautjes of clubjes. Als mensen zo weinig besteedbaar inkomen overhouden is er een schrijnende ontwikkeling aan de hand. Tegelijk kent de Voedselbank aan de aanbodkant tegenwoordig ook schaarste. Toen ze ontstonden was er het inzicht dat je uit de productie van voedsel het teveel kon afromen of de misproductie of dat-

gene wat te lang op voorraad stond. Door de economische crisis constateren de samenwerkende voedselbanken een teruglopend aanbod van voedsel. Daardoor ontstaan wachtlijsten of worden de voedselpakketten noodgedwongen kleiner. Ook bij het MOC is deze trend merkbaar.
De medewerkers van Cordaid Bond Zonder Naam hebben op het grote Cordaid bureau rond het feestje een solidariteitsactie georganiseerd. Geef uit je eigen voorraad om de schaarste van de Voedselbank van het MOC even op te vangen en kwalitatief prima voedsel aan te reiken aan de organisatoren. De interne actie had succes. Er konden dozen vol voedsel worden aangeboden voor de volgende uitdeelactie.

Feestje met bijbedoelingen

Het primaire doel van het feest was om stil te staan bij de eerste vijf jaar van het Centrum. Minstens zo belangrijk was er voor te zorgen dat het MOC Heilig Hart in de toekomst sterker in het oog gaat springen. Tijdens het officiele deel interviewde Ron van Leeuwen mensen die aan de wieg van het MOC hebben gestaan. Zo vertelden Pastor Jan Eijken, de Witte Pater Geert Groenewegen, oud-wethouder Bert van Alphen en Hans Wemmers, oud-werknemer van Cordaid waarom ze zich in het verleden ingezet hebben om het MOC van de grond te krijgen.
Het MOC Hl. Hart is een initiatief van de Dr. Ariënsstichting en ligt in het hartje van de Haagse Schilderswijk. Het Centrum organiseert verschillende sociaal educatieve activiteiten waarin Ontmoeting, Educatie en Ondersteuning centraal staan. Wekelijks weten ruim 350 mensen uit maar liefst 45 verschillende landen het MOC te vinden. Het MOC is voor hen een warme en vertrouwde plek waar ze zich rustig kunnen oriënteren op de Nederlandse samenleving en op de toekomst in Nederland of elders. Ook wijkbewoners vinden regelmatig hun weg naar het Centrum. Vanuit onze filosofie van de 'dubbele loyaliteit' - d.w.z. loyaliteit aan de eigen culturele achtergrond én aan de Nederlandse samenleving – organiseren we uiteenlopende culturele en educatieve activiteiten, waarin zelfexpressie en ontmoeting centraal staan. Geloof, levensbeschouwing en cultuur zijn immers nauw met elkaar verweven. In het MOC vinden educatieve activiteiten plaats, waaronder veel taallessen, workshops rond geloof en ontmoetingsactiviteiten, waaronder voedselbank en mantelzorgcafé. Ook wordt er veel gekookt en gegeten in het MOC en vanuit die activiteiten is een interreligieus kookboekje ontstaan.
Hans Wemmers, oud medewerker van Cordaid, betoogde dat initiatieven als het MOC van grote waarde zijn. "Door de centrale ligging in de Schilderswijk weet het veel mensen die een steuntje in de rug kunnen gebruiken te bereiken. De kracht van de vele vrijwilligers, de warmte, de creativiteit waarbij er niet wordt gedacht in termen van beperkingen, regels of harde afrekenbare resultaten, maar in mogelijkheden, oplossingen en menselijke waardigheid is een verademing in een samenleving die zich steeds verder aan het verharden en verzakelijken is. Bij het MOC krijgen mensen de kans zich te ontplooien, weten zij goed in te spelen op behoeften die elders niet of moeilijk zijn te vinden." Hans betoogde dat "het MOC juist deze waarden moet vasthouden en niet in de val van 'bureaucratiserende professionalisering' gaat trappen als gevolg van eisen van fondsen, gemeenten of vanuit de eigen dynamiek".
Mariamma, een Senegalese leerling, stal de show door in een bijna perfect Nederlands te vertellen wat het MOC haar gebracht heeft. Vervolgens verzorgden leerlingen o.a. afkomstig uit Congo, Ghana, Egypte, Nigeria en Iran een improvisatie op 'De Kleine Prins' van St. Exupéry. Een groep Filippijnse leerlingen rondde af met de opvoering van een traditionele dans.

Wordt 'Vriend van het MOC' INGbank 2315870 ten name van dr. Ariënsstichting Den Haag
www.moc-hart.nl
Promofilmpje: http://www.youtube.com/watch?v=qn2LRef9tMU
Het MOC is door Cordaid ondersteund. Help Cordaid Bond Zonder Naam om in Nederland initiatieven als het MOC op het gebied van armoede en sociale uitsluiting te ondersteunen en doneer op bankrekeningnummer 1500 t.n.v. Cordaid Bond zonder Naam.

Zilveren tijdschrift in 2012

Hub Crijns is redacteur van *Diakonie & Parochie*

***Diakonie & Parochies* van de katholieke parochies en Parochiële Caritas Instellingen bestaat dit jaar 25 jaar. U heeft het vierde nummer van de zilveren jaargang in handen**.

In de derde reeks van acht jaargangen tussen 1996 en 2003 merken we dat het Landelijk Katholiek Diaconaal Beraad vooral wil ondersteunen met concrete voorbeelden. De praktijk en hoe je een en ander het beste kan aanpakken krijgt de meeste aandacht.

In de jaargang van 2004 wordt gewezen op de ontwikkeling van een nieuw idee: diaconale prijzen om diaconie in het voetlicht te brengen. De meeste prijzen gebruiken een boekje of krant om de voorgedragen projecten te beschrijven.

In de jaren daarna is er gekozen voor een thematische eenheid per jaargang. De jaargang van 2005 gaat over migranten, en die van 2006 sluit aan bij sacramenten, patroonheiligen, tien geboden en het Onze Vader. De jaargang 2007 gaat in op de nieuwe Wet Maatschappelijke Ondersteuning (WMO). De jaargang 2008 zet twee nummers in voor veranderende parochies en twee voor diaconie en generaties. Armoede is nooit weg geweest in Nederland en de jaargang 2010 besteedt de vier nummers aan deze sociale nood. In 2009 heeft paus Benedictus XVI zijn encycliek *Caritas in vertitate* uitgegeven, die geschreven is naar aanleiding van 40 jaar *Populorum progressio* en actueel ingaat op de oorzaken en gevolgen van de internationale kredietcrisis. De redactie gebruikt alle vier de nummers van de jaargang van 2010 om de brief uit te pluizen en te koppelen aan diaconale praktijk.

In 2005 wordt het tijdschrift *Diakonie & Parochie* gekoppeld aan de nieuw gevormde Diaconale Alliantie en de website www.rkdiaconie.nl. De ontwikkeling van een educatief raster vormt een belangrijk project. *Diakonie & Parochie* en het LKDB beschikken nu over een eigen vormgeving en logo. Helaas laat de drukker nogal wat kleurverschillen ontstaan, zo blijkt uit de nummers van de jaargangen.

Een forse vernieuwing ontstaat in 2011 als Hub Crijns de eindredactie overneemt. Inhoudelijk en wat formaat en uiterlijk betreft verandert het tijdschrift stevig. De nummers worden boekjes van 40 bladzijden, waarin theorie en praktijk van diaconie in Nederland ruim aan bod komt. Deze innovatie leidt het tijdschrift verder het volwassen leven in.

U kunt meedoen in het feliciteren van de jubilaris. Attendeer uw parochie, PCI, diaconale vrijwilliger, pastor op het tijdschrift. Abonneren kan via administratie@rkdiaconie.nl. Kosten € 20,= per jaar incl. porto.

Symposium Rijk & Arm in Nederland

Nel de Boer is stafmedewerker van de werkgroep Arme Kant van Nederland/EVA

Op 29 september 1987 vond in de Amsterdamse Mozes en Aäronkerk de conferentie 'De Arme Kant van Nederland' plaats. Kort daarna werd de werkgroep met dezelfde naam opgericht. Vijfentwintig jaar later hebben we stilgestaan bij de vraag hoe het 'arm en rijk' in Nederland is vergaan in de afgelopen 25 jaar en hoe we er nu voorstaan.

Armoede is onrecht

Zo'n 150 belangstellenden zijn uit alle delen van het land naar Amersfoort gekomen om stil te staan bij '25 jaar Arme Kant van Nederland/EVA'. Zij worden welkom geheten door Hub Crijns, directeur van landelijk bureau DISK, die in een kort historisch overzicht schetst hoe het denken over armoede en rijkdom zich in de afgelopen periode in Nederland heeft ontwikkeld en wat voor invloed dat heeft gehad op beleidsontwikkeling en concrete maatregelen. Toen in 1965, onder het ministerschap van mevrouw Marga Klompé, de Algemene Bijstandswet van kracht was geworden, dacht men dat in Nederland de armoede was uitgeroeid. Begin jaren'80 worstelt Nederland met de negatieve gevolgen van een economische crisis, ontstaan door de oliecrisis in de jaren '70 en de daaropvolgende ineenstorting van vooral de zware industrie in Europa. In korte tijd worden anderhalf miljoen mensen uit hun baan ontslagen of vloeien af via de arbeidsongeschiktheidswetgeving. Tegelijkertijd wordt in deze jaren '80 het loongebouw naar boven toe uitgebreid: er zijn minder banen, maar wie een baan heeft, kan rekenen op vooruitgang in inkomen.

Vooral bij de kerken komen de signalen binnen van nieuwe armoede: 'Je gaat niet dood van de honger, maar op het einde van je geld is er nog wel een stukje maand over'. Als reactie op deze ontwikkelingen ontstaat de kerkelijke campagne tegen verarming en verrijking, onder het motto 'Armoede is onrecht'. In de daarop volgende jaren lijkt de Haagse politiek om de vijf jaar eerst te ontkennen dat er armoede bestaat, om er vervolgens na lang aandringen wat aan te gaan doen.

En nu zitten we midden in een financieel-economische crisis en is er een voortdurende roep om bezuinigingen. De gevolgen van de kredietcrisis klinken door in de dramatische toename van de aantallen huishoudens met problematische schulden en de toeloop naar de voedselbanken. Opvallend is dat tot nu toe bij de oplossingen die worden aangedragen om uit de crisis te komen de wereld van private rijkdom nauwelijks gevraagd wordt een bijdrage te leveren. Hub Crijns eindigt met het uitspreken van de hoop dat de uitslag van de zojuist gehouden verkiezingen zal leiden tot een kabinet dat ernst maakt met een sociaal, rechtvaardig en duurzaam economisch beleid, dat de trend naar vergroting van de publieke armoede en van private rijkdom weet te beteugelen.

Nico Wilterdink: "De rijkste 10% van de Nederlanders beschikt over 61% van het totale privé vermogen van Nederland"
[Foto: Peter de Bie]

Wat is armoede?

'Er is helemaal geen crisis in Nederland' zegt gastspreker, Arjo Klamer, hoogleraar economie van kunst en cultuur aan de Rotterdamse Erasmus Universiteit. Hij wil zijn publiek prikkelen. Als we over 'arm en rijk' praten, dan vallen twee dingen op: 1. het gaat altijd over geld en 2. veel mensen hebben geen idee waar het *echt* over gaat: armoede wordt een statistiek met clichébeelden ('éénoudergezinnen'). Klamer vraagt de zaal: 'wat is uw belangrijkste bezit?' en krijgt als antwoord 'gezondheid', 'mijn gezin', 'mijn vrijheid'. Allemaal dingen die je niet kunt kopen, constateert hij. Klamer maakt onderscheid tussen 'doeleinden' die we belangrijk vinden en 'middelen' die nodig zijn om die doelen te bereiken en komt dan tot de volgende definitie van 'rijkdom': de mate waarin je erin slaagt om in het leven te verwezenlijken wat je belangrijk vindt. Geld kan daarbij nodig zijn. Maar het kan ook in de weg zitten! Hij pleit ervoor dat rijken en armen met elkaar in gesprek gaan over dingen die zij wezenlijk vinden. Het is belangrijk dat mensen elkaar leren kennen: dat is de enige manier om af te komen van stereotiepen en clichés over en weer.

Voordat de volgende spreker de kans krijgt het podium te betreden, komt 'ervaringsdeskundige Brechtje' naar voren om te vertellen hoe het haar vergaat als rijke dame die aan lager wal is geraakt. De moraal van haar verhaal: 'ook rijken hebben het moeilijk'.

Gelijker of rijker?

De volgende spreker, Nico Wilterdink, emeritus hoogleraar (UvA) sociologie, is één de weinige wetenschappers in Nederland die zich heeft verdiept in de situatie van rijken in ons land. Hij heeft wat cijfermateriaal meegebracht over de verdeling arm-rijk: de rijkste 10% van de Nederlanders beschikt over 61% van het totale privé vermogen van Nederland.

Die ongelijke verdeling is in 2010/2011 toegenomen (en dat in een tijd van recessie!). Als we de ontwikkeling over de afgelopen 25 jaar bekijken, dan zijn zowel inkomens als vermogens gestegen, maar de vermogens meer dan de inkomens. Beide zijn ongelijk verdeeld. Parallel aan deze ontwikkeling zijn de cultuur en de mentaliteit rond geld en bezit veranderd. In een nog niet zo ver verleden werd het als 'not done' beschouwd om met je rijkdom te koop te lopen. Tegenwoordig is er juist veel publiciteit (bv Quote 500, de Miljonairs Fair) en worden rijken gezien als 'geslaagde mensen', waar niet-rijken tegenop kijken. Tegelijkertijd is er de laatste jaren ook een tegenbeweging gekomen, bv van rijken die zeggen dat zij best meer belasting willen betalen. Tot slot: statistieken wijzen uit dat een gelijkere verdeling van inkomens economisch goed is voor een land en het leven en de sfeer in een samenleving prettiger maakt.

Voordat de zaal commentaar kan leveren op de verhalen van de sprekers, vertellen enkele gasten kort wat voor hen 'rijkdom' betekent. De volgende opmerking uit het publiek vertolkt een gevoel dat bij velen leeft aan het eind van het ochtendprogramma: 'geld doet geen wonderen, maar als je het niet hebt, is het wel donderen'.

Een tweede optreden van cabaretière Riet Karsenbarg zet ons, na de zware kost, even op een ander been: op onnavolgbare manier geeft zij een inkijkje in het (gevoels)leven van 'de mens achter zijn of haar kapsel' en het perspectief van een Zelfstandige Zonder Pensioen.

Wat kun je aan armoede doen?

Heeft 's ochtends de rijke kant van Nederland centraal gestaan, 's middags is de beurt aan de arme kant. René Gabriëls, als filosoof en socioloog verbonden aan Universiteit Maastricht, presenteert actuele cijfers: Volgens de in Nederland gehanteerde beleidsmatige

armoedegrens zijn 1,2 miljoen mensen in ons land arm, waarvan 370.000 kinderen, dat is ruim 10% van de bevolking. In 1979 was dat 4%, d.w.z. meer dan een verdubbeling in ruim 30 jaar tijd.
Het antwoord op de vraag of en hoe je wat aan armoede kunt doen, hangt af van hoe je het probleem definieert. De dominante visie in Nederland is dat armen zelf de oorzaak zijn van hun problemen, doordat zij in allerlei opzichten tekortschieten. Gabriëls stelt daartegenover dat de armoede zelf het probleem vormt, d.w.z. de koek wordt niet eerlijk verdeeld. In de afgelopen 25 jaar is er maar drie keer een serieus politiek debat gevoerd over armoede in Nederland, ook tijdens de laatste verkiezingen in september was het geen thema. In het beleid komt er steeds meer nadruk op te liggen dat ondersteuning van armen een 'gunst' is in plaats van een recht. Dat is funest voor het respect voor en het zelfrespect van armen. Het uitblijven van perspectief op verbetering leidt tot onrust: mensen verliezen de hoop op verandering. Gabriëls put hoop uit een gedicht van Bertold Brecht, 'Het zachte water': het zachte water holt de steen uit, het harde delft het onderspit.
Enkele gasten krijgen ruimte om in een kort statement te vertellen wat 'armoede' voor hen betekent en hoe zij tegen de toekomst aankijken. Zo pleit Klaas van der Kamp, secretaris van de Raad van Kerken voor een 'schuldigmakende theologie' en stelt Erna Smeekens van Tientjes 'Er is een arme kant aan het rijke leven en er is een warme kant aan het arme leven'.

De Arme Kant/EVA moet zichtbaar zijn

Vanuit de zaal wordt opgemerkt dat de pers geen aandacht lijkt te hebben voor de arme kant van Nederland, spreker wil graag dat Arme Kant weer zichtbaar wordt (opmerking van de bureaustaf: vanzelfsprekend is er een persbericht over het 25-jarig jubileum en dit symposium uitgegaan). Het Nederlands Dagblad is vandaag aanwezig. En we zijn blij dat ook het ministerie van Sociale Zaken vandaag is vertegenwoordigd.
In een korte terugblik op de dag concludeert Arjo Klamer aan de hand van de woorden van verscheidene sprekers en gesprekken die hij in de wandelgangen heeft gevoerd dat het belangrijk en nodig is om meer rumoer in samenleving en politiek te maken over armoede. Er zijn beslist dingen waar de overheid voor moet zorgen. Tegelijkertijd blijft overeind staan dat armoede meer is dan alleen gebrek aan geld. Mensen -wij!- zijn belangrijk. Mensen moeten elkaar leren kennen en voor elkaar opkomen, niet omdat iemand 'zielig' is, maar omdat wij allemaal mensen zijn.
Aan cabaretière Rietje Karsenbarg de ruimte om dit symposium waardig af te sluiten met een sketch over de waarde van L.O.P., Liefdewerk Oud Papier.

Alle teksten, inleidingen en foto's van het Symposium Rijk & Arm zijn te vinden op: http://www.armekant-eva.nl/organisatie/jubileum-verslag.html

Arjo Klamer: "Armoede wordt een statistiek met clichébeelden ('éénouder-gezinnen')"
[Foto: Peter de Bie]

Caritas.
Naastenliefde en liefdadigheid in de *diaconia* van de kerk

***Henk Meeuws* is diaconaal onderzoeker**

Erik Sengers pleitte al in E. Sengers & B. Koet (red.), *Chesed, caritas, diaconie, zakaat: 'Zorg voor de naaste' in jodendom, christendom en islam* (Delft, Eburon, 2010) voor de (her) invoering van het oeroude begrip *caritas* ter vervanging van het in Nederland gangbare woord *diaconie*. Dit pleidooi wordt in zijn nieuwe publicatie onder bovenstaande titel hernomen en nader uitgewerkt.

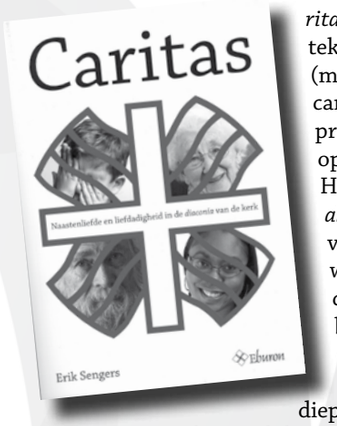

Over diaconie en caritas

In de inleiding *'Diaconie' en de uitdaging 'caritas'* geeft Sengers aan wat in het huidige Nederlands taalgebied onder 'diaconie' verstaan wordt en waarom in plaats daarvan het begrip 'caritas' gebruikt moet worden voor de kerkelijke naastenliefde, de 'zorg voor de naaste'. Vanwege de veranderingen in de samenleving en kerk voldoet 'diaconie' niet meer. Immers: de verzorgingsstaat blijkt niet in staat voor alle nood soelaas te bieden, en het is onduidelijk geworden wie de noodlijdenden zijn (rijken kunnen ook nood lijden). De kerken worden intussen almaar kleiner en ouder, en in het proces van pastorale schaalvergroting wordt het contact tussen diaconie, geloofsgemeenschap en maatschappij steeds moeizamer. Daarom zijn er met het oog op de toekomst "een nieuw woord en een nieuwe spiritualiteit, een nieuwe houding en positionering in kerk en samenleving nodig" (19). Het begrip 'diaconie' is te zeer verbonden "met 'kerk', 'ambt', 'armen', 'maatschappelijke verandering', 'verzorgingsstaat' – allemaal begrippen die in toenemende mate onduidelijk zijn geworden" (21). Het woord 'caritas' daarentegen drukt veel beter en adequater uit waar het in de christelijke zorg voor de naaste over gaat; de bijbehorende spiritualiteit biedt de bron "waaruit de noodzakelijke vernieuwing van die naastenliefde kan ontspringen" (21).

Caritas uitgewerkt in zeven hoofdstukken

In hfs.1 *De spiritualiteit van caritas* wordt, de bovenvermelde tekst uit 2010 hernemend, de (meer)waarde van het begrip caritas in theologisch, ethisch, praktisch en organisatorisch opzicht behandeld.
Hfs. 2 *De liefde Gods zij met u allen…* gaat over het 'object' van caritas: voor wie doen we het? Tegen de 'diaconale' concentratie op 'de armen' brengt Sengers in, dat caritas breder, nl. voor álle mensen is, en dat ze ook dieper reikt: naastenliefde blijft ook mogelijk en nodig als mensen niet meer geholpen kunnen worden.
In hfs. 3 *Caritas in de geloofsgemeenschap* komt het 'subject' van caritatief handelen in beeld. Ten gevolge van afnemend kerkbezoek, schaalvergroting, krimpend vrijwilligersbestand en onvoldoende aandacht van pastores, heeft de 'zorg voor de naaste' het niet makkelijk in de lokale geloofsgemeenschappen. 'Diaconie' biedt in dit verband geen nieuw perspectief omdat daarmee te sterk gekeken wordt richting instituties en ambten. Theologische verdieping van de notie 'geloofsgemeenschap' als *gemeenschap* van *geloof* laat echter zien, dat het subject van de caritas de geloofsgemeenschap als zodanig

is, “dat het de gehele geloofsgemeenschap is die liefde doet, ieder individueel en iedereen samen” (72). De notie ‘liefdesgemeenschap’ opent ook nieuwe mogelijkheden: men kan de traditionele beelden van de ‘kerk’ en haar taakopvatting en taakverdeling loslaten, er komen andere vormen van gemeenschap in beeld, kleine groepen kunnen de caritas heel concreet beoefenen in de eigen locale situatie ongeacht de in de diaconie gangbare ‘doelgroepen’, en b.v. oog krijgen voor “jonge gezinnen, onzekere middenklassen, onvervulde levens van de rijken” (71).
Hfs. 4 belicht de uitdagingen waar de *Parochiële Caritas Instellingen* voor staan en hoe daarop in te spelen. Na een uiteenzetting over het ontstaan, de ontwikkelingen en de huidige taakstelling van de PCI, brengt de auteur de spanningsvelden in beeld waarin de PCI verkeert tussen kerk en parochie enerzijds, het werken van de overheid en de charimarkt anderzijds. Deze schets wordt besloten met enkele eenvoudige suggesties: overleg en afstemming met parochiebestuur en diaconale werkgroepen, eventueel zelf nieuwe initiatieven nemen, en projectmatige samenwerking met andere fondsen in de samenleving.
Over *Caritas en instellingen* gaat hfs. 5. In een historische reconstructie wordt nagegaan dat en hoe vele uit vroeger kerkelijk initiatief voortgekomen instellingen van ‘buiten-parochiële diaconie’ intussen geheel of grotendeels de christelijke identiteit hebben afgelegd en / of de band met de kerkgemeenschappen hebben verloren / verbroken. Maar er zijn er nog steeds en er zijn ook nieuwe (inloophuizen, categoriaal pastoraat, oecumenische leefgemeenschappen). Sengers wil bezien “hoe we deze initiatieven kunnen honoreren als caritatief werk dat een relatie heeft tot de lokale kerkgemeenschappen en grotere kerkverbanden” (98). Een analyse van de rol die de Katholieke Caritas in Duitsland speelt, toont dat de relatie tussen kerk en maatschappelijke instellingen wel degelijk anders en beter kan zijn dan in Nederland: in Nederland staat de kerk buiten het domein ‘zorg en welzijn’, in Duitsland zit zij er middenin (113). Hoe positief Sengers het Duitse ‘model’ ook waardeert (de ontwikkeling in Nederland is “te betreuren” [118]), toch kan in Nederland onmogelijk een organisatie opgezet worden als in Duitsland. In plaats daarvan legt hij om de kloof te dichten een netwerkmodel voor dat hij ontleent aan de *Carta Caritatis* (2de decennium 12de eeuw) van de Cisterciënzer monnikenorde. Verbonden in caritas, zorg voor de naaste, met respect voor elkaars verscheidenheid zouden kerk en professionals niet tegenover elkaar, maar naast elkaar, en zeker niet boven elkaar moeten staan, elkaar over en weer in gastvrijheid willen ontmoeten en in ‘visitatie’ opkomen voor wat elk ter harte gaat.
In hfs. 6 *Caritas en overheid* bepaalt de auteur zijn positie t.a.v. opvattingen over de scheiding tussen kerk en staat, over de rol en betekenis van religie in het publieke domein, t.a.v. protestantse en katholieke visies op de verhouding van burgerlijke overheid en kerk, en wat betreft positieve en negatieve aspecten van de Wet Maatschappelijke Ondersteuning (WMO). Conclusie: al te lang heeft de mening overheerst “dat kerken op het gebied van zorg en welzijn niets in te brengen hadden, vanwege een strikte opvatting van kerk en staat” (136). In de diaconie wordt een theologische visie gehanteerd die een zelfbewuste opstelling eerder hindert dan stimuleert: “men is ten opzichte van de overheid volgend” (136). Daarentegen bieden de katholieke sociale leer en het begrip caritas de mogelijkheid grotere nadruk te leggen op de eigen rol en verantwoordelijkheid van de kerk op het terrein van zorg en welzijn en in de sociale hervorming die de WMO beoogt.
Hfs. 7 tenslotte behandelt onder het kopje *Mondialisering en caritas* oude en nieuwe maatschappelijke problemen. In aansluiting op een analyse van de positieve en problematische kanten van het proces van mondialisering verduidelijkt Sengers met het begrip ‘glocalisering’ dat mondiale processen altijd locale consequenties hebben. Enkele voorbeelden maken inzichtelijk dat dit ook voor de kerk in Nederland en haar caritas geldt: “Enerzijds gaat het om ingewikkelde problemen waar we zelf met huid en haar aan verbonden zijn (...) Anderzijds hebben we als kerken minder in de melk te brokkelen” (145). Sengers zoekt een nieuwe oriëntatie in een drievoudige caritatieve werkwijze: ethisch: persoonlijke verandering, profetisch: protesteren waar dat moet en kan, praktisch: in de locale context mensen in nood concreet helpen.

Herijking van de naastenliefde

Het boekje is prettig gering van omvang: 160 blz., inclusief literatuuroverzicht. Het heeft echter geen geringe pretentie. “Het doel van deze studie is (...) een nieuwe richting te geven aan de activiteiten van naastenliefde, die kaders biedt die toegesneden zijn op de eisen die de huidige en komende tijd stellen” (23). Hieraan corresponderen drie doelstellingen: a) de kerken en de geloofsgemeenschappen helpen beter hun doelstelling van het ‘dienen van God en de naaste’ te realiseren; b) bijdragen aan een nieuwe plaatsbepaling van deze naastenliefde in de verhouding tussen kerk, overheid en samenleving; c) bijdragen aan de wetenschappelijke en praktisch-theologische reflectie over diaconie in de huidige tijd. De inzet is dus hoog: een nieuw handelings- en begrippenkader introduceren ter vervanging van het bestaande. En dat niet alleen in de katholieke kerk maar ook op het protestantse erf, want Sengers spreekt voortdurend over “de kerken” en zijn kritiek betreft regelmatig protestants theologisch denken en diaconale praktijk. Kort gezegd is de opzet: waar diaconie was moet caritas komen.
Is de auteur in deze opzet geslaagd? Nee niet echt, daarvoor is het geheel te weinig uitgediept, onvoldoende helder in samenhang gecomponeerd, onvoldragen.
Het begripsgebruik is niet consistent. Passim worden in het boekje naast caritas / caritatief de woorden diaconie / diaconaal gebruikt, al of niet met ‘aanhalingstekens’. Vaak is onduidelijk waarom en in welke zin de auteur deze begrippen blijft hanteren. Zo o.m. op p. 52: “Zien wij ons bijzonder onderwijs als een plaats van ‘diaconie’?” of in de paragraaf “Diaconie in een mondiale samenleving” (144vv). Wat ‘diaconie’ inhoudt beschrijft Sengers overigens in heel beperkte zin. Diaconie is volgens hem hoofdzakelijk of zelfs “uitsluitend” (44) gericht op groepen aan de onderkant van de samenleving, op “de armsten der armen” (24). Deze doelgroepbepaling onderbouwt

Erik Sengers presenteert het boek Caritas [Foto: Jan-Jaap van Peperstraten]

hij waar hij in hfs. 2 de vraag stelt met welke groepen mensen de kerken in hun diaconie contact hebben, en het antwoord zoekt hij in het oecumenisch armoedeonderzoek *Armoede in Nederland 2010*. Ja, als je je bron zo inperkt stroomt er ook maar weinig water over je akker. Er had een veel gevarieerder en rijker beeld geschetst kunnen worden, als Sengers bij zijn onderzoek b.v. de website www.rkdiaconie.nl en de daar onderscheiden werkvelden of ook de site van Kerk in Actie had betrokken. En het zou ook geen kwaad gekund hebben in de overwegingen over de doelgroepen de katholieke traditie te betrekken van de “optie of voorkeursliefde voor de armen” (Johannes Paulus II, *Sollicitudo rei socialis*, 42; vgl. *Centesimus annus*, 57, 58).

Strategieën van diaconaal handelen

Even beperkt en onjuist is het beeld van diaconaal denken en doen waar de auteur bij het gezegde “helpen waar geen helper is” opmerkt “dat in de diaconie de opvatting opgeld

doet dat er pas geholpen wordt als er geen ander (overheid, maatschappelijke instantie) is…" (124), dan "mag" het pas (129). Een heel andere en zeer gangbare betekenis van dit gezegde is: als je wilt weten waar en voor wie je je moet inzetten, kijk dan in ieder geval daar waar geen helper is – daar moet je zeker helpen!
Onjuist is eveneens hetgeen de auteur beweert over 'helpen onder protest'. Naar zijn zeggen wordt in de "algemeen gangbare invulling van het begrip 'diaconie'" protest bijna "als een voorwaarde voor hulp" (129) gezien. Maar noch in de diaconale theorie noch in haar praktijk kan hiervoor stevige grond worden gevonden. Er wordt volop geholpen (dat eerst). En er wordt (vervolgens) ook protest aangetekend indien men van mening is dat de te verhelpen nood samenhangt met onrechtvaardige en mensonwaardige omstandigheden en maatregelen. Sengers zelf erkent de noodzaak daarvan trouwens als hij het heeft over de profetische "diaconale" (sic) handelwijze (146-147).
Hiermee raken we een volgend punt: de notie 'helpen onder protest' hangt volgens Sengers samen met het in de diaconie algemeen gangbare (sic) idee, dat de diaconie slechts "aanvullend" (124) is op wat de overheid en maatschappelijke instanties (zouden moeten) doen, en dat kerkelijke initiatieven zo snel mogelijk door de overheid moeten worden overgenomen. Nu ben ik een van de auteurs die door Sengers worden besproken in de paragraaf *Invulling begrip 'diaconie'* (9-19). Maar ik moet enigermate verbouwereerd bekennen dat ik niet wist dergelijke opvattingen te koesteren. Ik kan ze als zodanig geformuleerd ook niet terugvinden in de twee oecumenische handboeken diaconiewetenschap *Barmhartigheid en gerechtigheid* en *Diaconie in beweging*. Naar Sengers mening zijn deze opvattingen overigens "ten diepste verbonden met het protestantse gedachtengoed" (125vv). Maar ik vraag me af welke protestantse theologen zich heden ten dage onverkort in het door Sengers geschetste beeld kunnen herkennen.
Ter ondersteuning van zijn betoog wordt de lezer enkele malen de Duitse Caritas voor ogen gevoerd. Onvermeld en onbedacht blijft daarbij, dat de kerkelijke / katholieke identiteit daarvan steeds meer onder druk komt vanwege de afnemende kerkelijkheid / katholiciteit van de (eind 2010) 559.000 werknemers in 24.646 caritasinstellingen en diensten. Het zou ook interessant geweest zijn om het feit in de overwegingen te betrekken, dat nauw bij de Caritas betrokken theologen nu juist diepgravende studies over 'Diakonie' hebben gepubliceerd. Dat wil toch iets zeggen. Zoals het ook iets wil zeggen dat in juni 2011 in het bisdom Würzburg in samenwerking met de diocesane Caritas negen studiedagen werden georganiseerd onder de titel *'Ubi caritas…' - Glaube mit Hand und Fuß. Ermutigung zu einer Diakonischen Pastoral* (http://www.caritas.de/fuerprofis/fachthemen/theologieundethik/einspruechegegenpastoralekillerphrasenun). Het is in het oosten blijkbaar niet alles Caritas wat er blinkt.

Uitdagend en tot debat uitnodigend geschrift

Sengers heeft een uitdagend boekje geschreven. Er staan mooie, zeer lezenswaardige beschouwingen in over caritas en geloofsgemeenschap, samenleving en nood. Ik deel zijn overtuiging dat Caritas / Liefde het grondwoord is van diaconie, zoals van liturgie en verkondiging. Maar zijn betoog is op meerdere punten te ondoordacht om iedereen ervan te overtuigen dat waar diaconie was caritas moet komen. Voor wie wil weten wat daar allemaal nog terdege over onderzocht en overdacht moet worden is dit een leerzame studie.

Erik Sengers, *Caritas. Naastenliefde en liefdadigheid in de diaconia van de kerk*, Delft, Eburon, 2012, ISBN 978 90 5972 681 9, 160 pag., prijs € 19,50.
Het boekje E. Sengers & B. Koet (red.), *Chesed, caritas, diaconie, zakaat: 'Zorg voor de naaste' in jodendom, christendom en islam* (Delft, Eburon, 2010) is digitaal te lezen op http://books.google.nl/books?id=EiIC_mm8HJgC&printsec=frontcover&hl=nl&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false

Werken van Barmhartigheid

Hub Crijns is directeur van landelijk bureau DISK

De zeven werken van barmhartigheid zijn al bekend in het Oude Testament. Ook de evangeliën noemen de werken, niet in het minst Matteüs in hoofdstuk 25. Sinds de Middeleeuwen zijn ze een bron van inspiratie en praktisch doen. Voor christenen zijn ze een handreiking voor een liefdevolle samenleving. De Meester van Alkmaar beeldt in zijn serie van de Werken van barmhartigheid telkens Jezus af in de groep mensen, die om hulp vraagt in het betreffende werk.

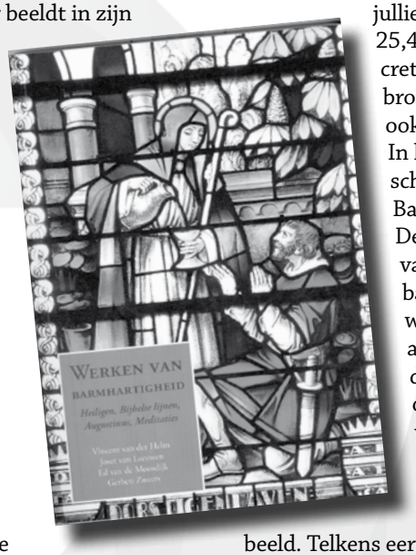

Een feestelijk boek

In Culemborg vierde de Heilige Barbarakerk op 4 december 2011 het 125-jarig jubileum. De kerk kent een serie van veertien gebrandschilderde ramen, die aan de linkerzijde in de kerk de zeven geestelijke werken van barmhartigheid uitbeelden en aan de rechterzijde de zeven lichamelijke. De serie lichamelijke Werken van barmhartigheid is het onderwerp geworden van het boek, dat het pastorale team van de parochie heeft samengesteld. De heiligen op de kerkramen, de werken van barmhartigheid, bijbelse lijnen, Augustinus zijn de bronnen voor dit boek.

Zeven werken van barmhartigheid

De materiële werken van barmhartigheid zijn sinds het midden van de jaren negentig steeds belangrijker geworden in het diaconale werk van de kerken. Het zijn: de hongerigen spijzen, de dorstigen laven, de naakten kleden, de vreemdelingen herbergen, de ziekern bezoeken, de gevangenen bezoeken, en de doden begraven. Ze herinneren ons aan een belangrijke christelijke opdracht: "Alles wat jullie gedaan hebben voor een van de onaanzienlijken van mijn broeders of zusters, dat hebben jullie voor mij gedaan" (Matteüs 25,40). De werken zijn een concrete opdracht en tegelijk een bron van christelijke inspiratie, ook voor niet-gelovigen.
In het boekje zijn de gebrandschilderde ramen van de Barbarakerk afgebeeld in kleur. De foto's openen elk hoofdstuk van het betreffende werk van barmhartigheid. Ieder werk wordt vervolgens afgebeeld aan de hand van een heilige, die het betreffende werk doet. Wie is het en welke verhalen horen bij die mens? Daarna komen Bijbelse lijnen rond het betreffende werk van barmhartigheid in beeld. Telkens eerst vanuit het Oude Testament en daarna vanuit het Nieuwe Testament. Dan komt kerkvader Augustinus aan het woord. Augustinus is een van de belangrijkste kerkvaders van de Kerk in het Westen. Hij wordt in zijn geschriften bevraagd over hetgeen hij zegt rond het betreffende werk van barmhartigheid. Elk hoofdstuk wordt afgesloten met een meditatie. Sommige teksten komen meer keer voor in het boek, opdat elk hoofdstuk in zijn geheel zonder verwijzingen gelezen kan worden. Het boekje opent met een hoofdstuk over de bijbelse lijnen rond barmhartigheid.

Bijbelse lijnen rond barmhartigheid

In het eerste hoofdstuk over de bijbelse lijnen van barmhartigheid en de zeven werken van barmhartigheid blijkt dat deze parochiepastores studeren en lezen. Jammer is dat de bronnen niet altijd actueel zijn. Zo is het boekje van Th. Vriezen, *Hoofdlijnen der theologie van het Oude Testament* uit 1987 een aardige gids, maar sindsdien is er toch wel wat meer verschenen. Zoals het handboek diaconiewetenschap *Barmhartigheid en gerechtigheid* uit 2005 of het tweede deel *Diaconie in beweging* uit 2012. In beide boeken is de oogst van de recente exegetische studies rond barmhartigheid en gerechtigheid weergegeven en het niet gebruiken daarvan is een gemiste kans.
Nu doen we het met de wijsheid dat er meer bijbelse woorden zijn voor barmhartigheid, zoals *rachum* (over de verbondenheid tussen moeder en kind) of *chéséd* (over de liefde van God, de gebade van God, de gemeenschap met God). Die liefde die van God uitgaat voor de mens is kenmerk van het Verbond dat God met de mens is aangegaan en is zo basis voor de gemeenschap. God belooft het volk Israël te verdedigen, aan te voeren, te leiden, te beschermen en te zegenen. Het volk belooft zich te houden aan de wetten en regels van God, die gaan over het goede samenleven. Zo wordt *chéséd* ook synoniem voor trouw, loyaal, genade.
God wordt niet moe lief te hebben, maar de mensen wel. God heeft geen moeite in het leiden van zijn volk, maar het volk wel: het onderhouden van de wetten en regels wordt meer dan eens vergeten. Verschillen tussen rijk en arm ontstaan, afgoden worden aanbeden, zonden begaan. God stuurt profeten om het volk te onderwijzen en in barre tijden stelt hij het op de proef. Die strijd om het Verbond en de ervaring die telkens doorklinkt dat God trouw is aan zijn beloften, is de rode geloofsdraad van de Bijbel. Wie meer wil lezen over barmhartigheid en gerechtigheid en de lijsten daarvan kan terecht bij de bijdrage van Lútzen Miedema in *Barmhartigheid en gerechtigheid*, 2006-2, pag. 379-387 en de bijdrage in *Diaconie in beweging* 2012, pag. 21-68. En natuurlijk in het artikel over bijbelse diaconale lijsten in dit nummer (pag. 2-4).

Nieuwe Testament

In de bespreking van het Nieuwe Testament wordt vooral ingegaan op de parabel van de barmhartige Samaritaan van Lucas 10, 30-37 en het Laatste Oordeel van Matteüs 25. In de parabel van de barmhartige Samaritaan gaat het om een vreemde die buitensporig gul barmhartig is. Jezus benadrukt die extra gulheid, zoals ook Gods liefde altijd buitensporig is. De tekst van Matteüs is bekend: door de werken van barmhartigheid te beoefenen als liefde voor de medemens is de liefde tot God zichtbaar geworden. Naastenliefde doen gebeurt niet uit berekening, maar uit ervaren van de barmhartigheid van God zelf. Zo ontstaat navolging hier en nu. De uitleg volgt het evangelisch-luthers bijbel commentaar van U. Luz uit 1997, herzien in 2007.
Het is jammer dat de auteurs de kentering missen, die Matteüs 25 ten aanzien van alle volkeren van de wereld maakt noch gebruik maken van de recente inzichten die door de exegeet John Collins verbonden zijn aan het woord *diakonos*. De bemiddelende dimensie tussen het diakoniseren van de Heer en de wereld komt zo niet in beeld (zie Jozef Wissink in *Diaconie in beweging*, 2012, pag. 97-112).

Werken van barmhartigheid in het christendom

De auteurs geven aan dat de werken van barmhartigheid in het hele christendom terug te vinden zijn. Van de kerkvaders gebruiken ze de teksten van Augustinus, bisschop van Hippo (354-430), die barmhartigheid onlosmakelijk verbindt met de kerk als lichaam van Christus. Augustinus legt de nadruk op de vergevende, genezende en verlossende aspecten van barmhartigheid.

Vincent van der Helm, Joset van Leeuwen, Ed van de Moosdijk, Gerben Zweers, *Werken van barmhartigheid. Heiligen, Bijbelse lijnen, Augustinus, Meditaties*, Free Musketeers, Zoetermeer, ISBN 978-90-484-2361-3, 2012, Euro 16,95: te bestellen via www.suitbertusparochie.nl.

Agenda & weetjes

Het aartsbisdom Utrecht vraagt parochies en PCI's om projecten en activiteiten voor te dragen voor de Ariëns Prijs voor Diaconie 2013. Tot 10 januari kan men nog zijn best doen. Informatie is te vinden op www.dkci-utrecht.nl. De Ariëns Prijs wordt in oktober 2013 uitgereikt.

Het bisdom Rotterdam hanteert al enkele jaren de Diaconieprijs Brood en Rozen. Ook in dit bisdom kan men projecten en activiteiten gaan voordragen voor de editie 2013. Zie verder op http://www.bisdomrotterdam.nl/, klik door naar pastoraledienstverlening, dan Dienen en vervolgens Diaconieprijs Brood en Rozen.

Het VKMO-netwerk van katholieke organisaties heeft onlangs de eerste Poelspenning voor katholiek sociaal handelen uitgereikt. Deze penning is genoemd naar de Limburgse priester Henri Poels, die begin vorige eeuw als hoofdaalmoezenier van Sociale Werken in het bisdom Roermond een voorvechter was voor sociale verhoudingen. De eerste penning werd aan twee instellingen uitgereikt: CNV Onderwijs en Adveniat Geloofseducatie. De penning is gemaakt door broeder Leo Disch van de benedictijnerabdij te Vaals.

Het Limburg Diaconaal Fonds is pas opgericht en het wil kleinschalige projecten en helpers van kwetsbare mensen ondersteunen. Daartoe is de tweejaarlijkse Doctor Poelsprijs in het leven geroepen. De eerste editie vindt plaats in mei 2013 tijdens de door de Dienst Kerk en Samenleving georganiseerde studiedag 'Het Goede Samenleven'. Meer informatie is te vinden op www.limburgsdiaconaalfonds.nl

Het *Armoedesignaal 2012* is een uitgave van de werkgroep Arme Kant van Nederland/EVA, Kerk in Actie, het Landelijk Katholiek Diaconaal Beraad en de Raad van Kerken in Nederland. Het bevat onder meer een weergave van een kleinschalige peiling onder zeven diaconale organisaties en noodfondsen. Het aantal hulpvragen vertoont een stijgende lijn ten opzichte van vorig jaar. In Eindhoven steeg de hulpvraag bijvoorbeeld met 10%, maar in Groningen en Den Haag is zelfs sprake van 50% meer hulpvragers. Het *Armoedesignaal 2012* is digitaal beschikbaar: bezoek www.rkdiaconie.nl

De *Gids Betaalbare Vakanties* is een uitgave van de werkgroep Arme Kant van Nederland/EVA. Deze gids geeft een overzicht van een groot aantal vakantie initiatieven in Nederland voor mensen die van een inkomen rond het minimum moeten leven. De *Gids betaalbare Vakanties 2013* kost € 1,50 (excl. verzendkosten), maar kan ook door PCI's of parochies in een grotere oplage besteld worden, ter verspreiding onder achterban of cliënten. De prijs is dan - bij een afname van 50 exemplaren of meer - € 1,20 per stuk (excl. verzendkosten).

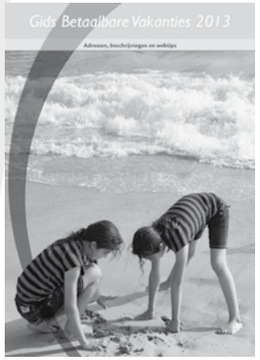

Bestellen via e-mail info@armekant-eva.nl, of telefonisch: 073 – 612 19 39, of via het bestelformulier op de website: www.armekant-eva.nl.

Cordaid Programma Nederland

Cordaid Programma Nederland helpt op diverse manieren om diaconaal werk in parochies en in Nederland mogelijk te maken. Zo is de vernieuwing van *Diakonie & Parochie* door Cordaid Programma Nederland ondersteund.

Project indienen
Maakt u zich met uw stichting of vereniging sterk voor de meest kwetsbaren in Nederland? En kunt u daar wel wat extra steun bij gebruiken? Organiseert u als serviceclub een goed doel? En wil u uw opbrengst verdubbelen? Dien dan een aanvraag in bij Projecten Nederland. Met dit fonds steunt Cordaid diaconale projecten, met een nadruk op vrouwen en armoede. Als u meer wilt weten hoe Cordaid u kan ondersteunen, bezoek dan de site www.cordaid.nl. Kijk in de menubalk op Steun voor uw project.
Cordaid Programma Nederland
Postbus 16440
2500 BK Den Haag
T: 070 31 36 255
E: info@cordaid.nl

Cordaid Bond Zonder Naam
Een van de aanvragen die Cordaid Bond Zonder Naam binnenkreeg via het maatschappelijk werk, was afkomstig van een Chinees echtpaar dat hier legaal verblijft. Toen het stel een kind kreeg, vertelde niemand hen dat voor de baby een verblijfsvergunning aangevraagd moest worden- ook niet bij de geboorteaangifte. Gevolg: het kind werd als illegaal beschouwd, de zorg- en huurtoeslag van het gezin werden stopgezet en het in de ogen van de belastingdienst onterecht ontvangen bedrag werd teruggevorderd. Cordaid Bond Zonder Naam zorgde dat de ouders de schuld konden afbetalen. Ook is beroep aangetekend tegen de beslissing van de belastingdienst.
Meer weten?
Klik dan op www.cordaidbondzondernaam.nl.
Cordaid Bond Zonder Naam
Postbus 16437
2500 BK Den Haag
T: 070-3136220
E: info@cordaidbondzondernaam.nl

Donateurs
De Diaconale Alliantie zoekt voor de site www.rkdiaconie.nl donateurs. Het opzetten en bijhouden van deze digitale ontmoetingsplek kost geld. We zijn geholpen met elke bijdrage, klein of groot. Uw financiële gift maakt de instandhouding van deze diaconale website mogelijk.
Landelijk Katholiek Diaconaal Beraad (LKDB), Kamer van Koophandel 41183443, Bankrekening nummer 171432, ten name van beheersstichting LKDB, onder vermelding van “Gift Diaconale Alliantie”.

Abonneer u op *Diakonie & Parochie*
De kosten voor de jaargang 2012 bedragen € 20,00, inclusief portokosten. Na opgave ontvangt u de resterende nummers van de jaargang thuisgestuurd. De kosten voor de jaargang 2013 zullen hetzelfde zijn, inclusief portokosten. Voor dat bedrag heeft u een praktisch diaconaal vaktijdschrift, waardoor u op de hoogte blijft van de ontwikkelingen op het katholieke diaconale terrein.
Mail uw volledige adresgegevens naar **administratie@rkdiaconie.nl**

Diakonie & Parochie
Wat is dit voor een tijdschrift?

Onder *Diaconie* verstaan we:
"Het handelen vanuit en door kerken en andere door het evangelie geïnspireerde groepen en bewegingen dat gericht is op het voorkómen, opheffen, verminderen dan wel mee uithouden van lijden en maatschappelijke nood van individuen en van groepen mensen en op het scheppen van rechtvaardige verhoudingen in kerk en samenleving." (Crijns H., e.a., *Barmhartigheid en gerechtigheid*, 2004, pag. 392).

Diakonie & Parochie is een tijdschrift dat speciaal naar parochies en Parochiële Caritas Instellingen kijkt. Het wil de lezers helpen parochies te doen uitgroeien tot meer diaconale gemeenschappen. **Diakonie & Parochie** is een uitgave van het Landelijk Katholiek Diaconaal Beraad, een werkgroep van de diaconale dienstverleners uit de bisdommen en enkele landelijke katholieke diaconale organisaties. Het Landelijk Katholiek Diaconaal Beraad vormt ook de redactieraad. Het tijdschrift verschijnt vier keer per jaar.

Abonnementsprijs € 20,00 in 2012, losse nummers: € 5,00 excl. porto.
Ook in 2013 blijft de abonnementsprijs € 20,00 inclusief portokosten.
Voor abonnementen en bestellingen:
LKDB, Luijbenstraat 17, 5211 BR 's-Hertogenbosch, tel. 073-6128201.
E-mail met opgave van alle adresgegevens: administratie@rkdiaconie.nl
Abonnementen worden automatisch verlengd, tenzij schriftelijk wordt opgezegd voor 1 november.

Het tijdschrift werkt nauw samen met de site van de Diaconale Alliantie www.rkdiaconie.nl
Kijk voor meer diaconale voorbeelden en meer diaconale spiritualiteit op deze site. Doe er zelf aan mee.
Vraag een inlogcode aan. Bezoek www.rkdiaconie.nl

Colofon
Aan dit nummer van *Diakonie & Parochie* werkten mee: Nel de Boer, Ina van de Bunt-Koster, Hub Crijns, Marianne van Dockum, Jan Maasen, Henk Meeuws, Lútzen Miedema, Guus Prevoo, Harry Scharrenborg, Erik Sengers en Hub Vossen.
Eindredactie: Hub Crijns.
Foto omslag: Hub Crijns.
Redactie en uitgever: LKDB, 's-Hertogenbosch.
Opmaak: VanEckDesign, Boskoop.
Druk: Drukkerij Accuraat Breda.

Gehele of gedeeltelijke overname van artikelen uit dit tijdschrift wordt op prijs gesteld, mits de bron wordt vermeld. Uitgezonderd zijn foto's, gedichten en cartoons.

ISSN 0922-9647

Meditatief

Er is zoveel te zien

En ik zag
hoogmoed in uw kantoren
hebzucht in uw banken en verzekeringen
nijd in uw politieke partijen en verenigingen
onkuisheid op de Wallen van de oude stad
onmatigheid in uw aankopen
gramschap in uw relaties
traagheid in uw reacties op nood.

En ik zag
ijdelheid u omgeven
u in gierigheid uw geld oppotten
jaloezie in uw kopen en handelen
lust op en in uw media
vraatzucht in uw dagelijks eten
woede om wat u niet heeft
gemakzucht in uw leven stromen.

En ik zag
u voedselbanken oprichten
koken en maaltijden uitdelen
kleding en ruilwinkels opzetten
zieken bezoeken
exodushuizen in uw wijk verwelkomen
vreemdelingen en illegalen huisvesten
hospices tot leven wekken.

En ik zag
u het dagelijks brood uitdelen
mensen te drinken geven
u uw mantel delen
ongeneeslijk zieken erbij halen
gevangenen vergeven
met illegalen uw huis delen
het verdriet van de doden delen.

En ik zag
in de wereld om me heen
de wonderen van onze tijd.

Hub Crijns